Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 285 (14090) | 1975 оной декабриин 5, пятница | Сэн 2 мүнгэн.

…РАДАЙ ЗАСАГ

…ин найман жэлэй урда тээ Россиин пролетариат Ком… партиин, В. И. Ленинэй ударидалгаар Агуу(е)хэ Ок… социалис революци хэжэ, гүрэн доторсо Совет за… тогтоогоо һэн. «Орон бүхэнэй хүдэлмэришэдые улам …өөр тээшээ татажа байһан энэ засагай гол удхань …эхэдэ, энэнэй урда тээ гүрэн түрые баяшуул гү, али …листнууд лэ эрхилдэг байһан аад, харин капита… …да дарлуулһан ангинууд лэ мүнөө анха түрүүшынхеэ, …нтээрээ гүрэниие ударидажа байна» гэжэ манай … В. И. Ленин хэлээ бэлэй.

…алша арадта экономическа, социальна, национальна …сүлөө асарһан Совет засаг манай орон дотор …изм байгуулха харгы зам нээжэ үгөө һэн. Советскэ …ай арад түмэн Коммунис партиингаа сэсэн мэргэн …далгаар түүхын богонихон болзорто гүрэн дотороо …изм байгуулаад, хүн түрэлтэнэй гэгээн гэрэлтэ ком… …тээшэ дабшажа ябана.

…н дотороо коммунизм байгуулха талаар совет арадай …ан гайхамшагта ехэ амжалтанууд социалис демо… …ин хүгжэлтэтэй нягта холбоотой. Манай гүрэн түрын …хэрэгүүдые хүтэлбэрилгэдэ арад зон эдэбхитэйгээр …дана, гүрэнэй дээдын болон доодын зургаануудта де… …удые һунгалтада арба найман наһа хүрэһэн бүхы …д эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Дүлэтэ тэмсэл …ан мандаһан совет социалис демократи бүхы … демократи болонхой.

…ай гүрэн дотор социализмын гүйсэд илаһанай ашаар …ша арад зомнай дарлалта, мүлжэлгэ болон ажалгүй …гэеэшэ юун гээшэб гэжэ мэдэхэеэ болинхой. Манай …унис партиин, Советскэ правительствын бүхы ажал …а ажал…дай зол жаргалай, баян дэлгэр байдалай …зорюулагдана. Совет хүнүүдэй гайхамшагта ехэ по… …ескэ эрхэ сүлөө мүнөөдэр манай арад зоной, бүхэдэл… …түрүү һанал бодолтой хүн түрэлтэнэй тэмдэглэжэ … СССР-эй Конституци соо алтан үзэгүүдээр бэшэг… …й.

…СР-эй Конституци совет хүнүүдтэ аргагүй ехэ эрхэ … Конституциин ёһоор манай ороной хүн бүхэн гүрэн …өө бүхы зургаануудые һунгахаһаа гадна, тэндэ …дахa, нигтын организацинуудые бии болгохо, ажал … амарха, түлөөһэгүйгөөр һураха, бэеэ эмшэлүүлхэ, …ай болоходоо гү, али бэеыгээ муудаад ажал хэжэ …аяа болиходоо гүрэнһөө тэдхэмжэ абаха эрхэтэй.

…эшэлэн СССР-эй Конституци соо совет эрхэтэн бүхэ… …л уялганууд хараалагданхай. Тэдэнь юуб гэбэл, Со… …оциалис Республиканудай Союзай Конституци сахи… …ули ёһо ба ажалай журам эбдэхэгүй, ами бэеэ …нгүй Эхэ ороноо хамгаалха, даалгагдаһан хэрэгтээ …салгатайгаар хандаха, гүрэнэй, нигтын зөөридэ гам… …р хандажа, бэхижүүлхын түлөө оролдохо болон бу… …лоно. Эдэ уялгануудаа мартажа огто болохогүй. … социалис гүрэндэ ёһотой арадай засагай байһые …адай депутадуудай Соведүүд харуулна. Гүрэн до… … 50 гара мянган Соведүүд тоологдоно. Эдэмнай …адай өөһэдынь эмхидхэл, тэдэнэй аша туһада алба … Бүхы Соведүүдтэ 2,2 миллион депутадууд тоолог… Манай ороной бүхы анги болон социальна бүлэгүү… …бүхы үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд депутадуудаар …данхай.

…ээлхэдэ, гүрэн түрыигөө дээдын зургаан болохо… …-эй Верховно Соведтэ депутадуудаар Буряад ороной… …ажалшад республикынгаа партийна, советскэ орга… … хүтэлбэрилэгшэдые, хүдэлмэришэн, таряашан бо… …ба хаагшадай түлөөлэгшэдые һунгаһан байна. Тэдэ… …нда ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэн Е. М. Мацуков, Ху… …ай аймагай Гааргын совхозой ахалагша хонишон … Бадмаева, Зэдын комбинадай комсомол-залуушуу… …гадын бригадир В. И. Афанасьев, Улаан-Үдын … колхозой механизатор П. В. Трофимов, врач … Омбоева, Кабанскын совхозой һаалишан А. П. Имее… …шүүрэй аймагай «Дружба» колхозой механизатор … Аюшеев болон бусад оролсоно.

…ша оной июниин 15 да болоһо үнгэрһэн һунгалтада … оронойнай ажалшад 19 аймаг, 5 хотын, 3 районой …-Үдэ), 164 сельскэ, сомоной болон 24 поселкого …дай депутадуудай Соведүүдтэ депутадуудаар 8550 … хүбүүд, басагадаа — предприяти, организаци, эмхи …уудай, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдые, …лтэдые, үйлэдбэриин түрүүшүүлые, багшанарые, … һунгаа. Һунгагдаһан депутадуудай дунда 5131 … гү, али 60,1 процентнь хүдэлмэришэд ба колхоз… 3813 хүн гэхэ гү, али 44,7 процентнь эхэнэрнүүд. …СС-эй XXIV съездын заабаринуудые бэелүүлэн, …эй Верховно Совет 1972 оной сентябрь һарада …адай депутадуудай Соведүүдэй депутадуудай эрхэ …а» гэһэн Хуули баталан абаа һэн. Тус Хуули депу… …ай нэрэ солые бүри хүндэтэй болгоо, эрхыень улам …үлээ. Мүнөө депутадууд ямаршье сагта гүйсэд… …та һаадгүйгөөр уттуулан абтаха, Соведүүдэй үзэм… …эб асуудал ба эрилтэ табиха, шиидхэбэри ба … оруулха эрхэтэй. Депутадуудай оруулһан дурад… …һан асуудал гүрэнэй, ажахын болон нигтын ор… тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэд саг болзортонь хараха, … хэмжээ абаха уялгатай.

…унизм тээшэ Эхэ оронойнай амжалтатайгаар даб… …уша Соведүүдэй үүргэ, уялга бүри дээшэлнэ. Тии… манай парти, правительство һүүлэй хэдэн жэлэй … энэ асуудалаар хэдэ хэдэн шухала тогтоол, …бэринүүдые гаргаа. Тэдэниие хэрэг дээрэнь бэе… нютагайнгаа промышленность, хүдөө ажахы, соёл …а шадамар бэрхээр хүтэлбэрилэн, һайн амжалта… …туйлаһан Соведүүд, тэдэнэй гүйсэдкомууд манай …ликада үсөөн бэшэ.

…эхи табан жэлэй түсэб бодото дээрэнь бэелүүлхын …тэмсэн, республикымнай ажалшад һайн амжалта… …туйлаа. Промышленна продукци гаргаха, худал… …абан жэлэй түсэб болзорһоонь урид дүүргэгдэбэ. …эдэ хүдөө нютагаймнай ажалшад баян ургаса ур… …, гүрэндөө 200 гара мянган тонно таряа худалдаа. …эн гүрэндэ мал ажалай продукци худалдаха табан … түсэб баһал муу бэшээр дүүргэгдэжэ байнхай. Иимэ … туйлалтада нютагай Соведүүдэй үүргэ бага бэшэ.

…д оронойнай ажалшад бүхы совет арадтаяа адли, …йгөө гол хуулияар үгтэһэн эрхээр баясан, түрэл … правительствынгаа ударидалгаар Эхэ оронойгоо … гайхамшагта ехэ амжалтаар омогорхон, СССР-эй …униин һайндэрые тэмдэглэжэ байна. Түрэл пар… … XXV съездые нэрэтэй түрээ…гээр, ажалай ам… …удаар угтахын түлөө тэдэнэр тэмсэнэ.

СССР-эй юһэдэхи зарлалай Верховно Соведэй дүрбэдэхи сесси

АМГАЛАН БАЙДАЛАЙ, ЗОХЁОН БАЙГУУЛХЫ АЖАЛАЙ ТҮСЭБҮҮД

СССР-эй юһэдэхи зарлалай Верховно Соведэй дүрбэдэхи сесси декабриин 3-да хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлбэ. Союзай Соведэй хоёрдохи заседани үглөөнэй 10 сагта Кремль соо нээгдээ.

Нүхэд **Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, Ф. Д. Кулаков, Д. А. Кунаев, К. Т. Мазуров, Н. В. Подгорный, М. А. Суслов, В. В. Щербицкий, П. Н. Демичев, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев** гэгшэдэй ерэжэ һуухадань, депутадууд ба айлшад альга ташалгаар угтаһан байна.

СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй Түрүүлэгшэ, депутат **А. П. Шитиков** заседани нээгээ.

СССР-эй арадай ажахые 1976 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбые, СССР-эй 1976 оной гүрэнэй бюджедые, СССР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэлые зүбшэн хэлсэжэ үргэлжэлүүлһэн байгаа.

Узбегэй ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, депутат **Н. Д. Худайбердыев** элидхэлнүүд тушаа түрүүлэн үгэ хэлэбэ. Партиин XXIV съездын Директивэнүүдые республикамнай бэелүүлэн, түгэсхэхы жэлэй ба түсэбтэ юһэдэхи табан жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэжэ байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Промышленна үйлэдбэриин ниигэ хэмжээе дээшэлүүлхэ талаар табан жэлэйнгээ даабарине болзорһоонь урид дүүргээбди. Табан жэл соо 1,7 миллиард түхэригэй продукци түсэбһөө гадуур гүрэндэ худалдагдаһан, ажалай бүтээсэ 27 шахуу процентээр дээшэлһэн байна.

Хүдөө ажахы саашадаа хүгжөөгдөө. Түсэбтэ табан жэлэй туршада тэрэнэй продукциин валова үйлэдбэри 30 шахуу процентээр ургаһан байна. Хлопок ургуулгада илангаяа ехэ амжалтанууд туйлагдаа. Түгэсхэхы жэлдэ республикын хлопок ургуулагшад 5 миллионһоо үлүү тонно хлопок гүрэндэ худалдаба. Энэнь арадай ажахын түсэбһөө 300 мянган тонноор ехэ.

Удаань Моссоведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ, депутат **В. Ф. Промыслов** үгэ хэлэбэ. Ниислэл хотын промышленность продукци үйлэдбэрилгын ниитэ хэмжээе дээшэлүүлхэ табан жэлэйнгэ түсэбые болзорһоонь урид дүүргээ гэжэ тэрэ тэмдэглэв. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгэһээ энэ амжалта гол түлэб туйлагдаһан байна. Хоёр мянга гаран шэнэ түхэлэй машина, прибор, аппарат бүтээгдэн гаргагдажа эхилээ. Мүнөө Москвагай тамгатай 2500-һаа дээшэ эдлэл хэрэгсэл гүрэнэй шанарай тэмдэгтэ хүртэһэн байха юм.

Коммунис парти, Совет правительство ба нүхэр Л. И. Брежнев манай Эхэ ороной ниислэл хотые хүгжөөхэ тухай саг үргэлжын анхарал оролдолго хандуулдаг юм гэжэ оратор тэмдэглээ.

Ниислэл хотоёо жэшээтэ коммунис хото болгохо гэһэн харюусалгатай зорилго бэелүүлхын түлөө москвагайхид оролдосотойгоор ажаллажа байна. Үйлэдбэриие саашадань хүгжөөхэ, хотын ба коммунальна ажахын, ажаһуудал хангалгын ба болбосон түхэлтэй болголгын алибаһай гол шухала асуудалнуудта В. Ф. Промыслов дэлгэрэнгыгээр тоггохо зуураа, эдэ һалбаринуудта бии байгаа арга нөөсэнүүд тухай хэлэбэ.

Казахай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, депутат **Б. А. Ашимов** үгэ хэлэхэдээ, түсэбтэ юһэдэхи табан жэлэй үедэ Казахстанай олон һалбаритай экономико хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэһэн, хүдэлмэриин хэмжээн эрид дээшэлүүлэгдэһэн байна гэжэ тэмдэглээ. Үйлэдбэриие хүгжөөлгын ашаг үрэ ехэтэй эрхэ нүхэсэлнүүдэй үүргэ дээшэлүүлхэ гээшэ үнгэрһэн жэлнүүдэй онсо шэнжэнь болоно. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие түсэбэй ёһоор индустриин үндэһэ һуури дээрэ табиха гээшэ ехэ удха шанартай байгаа.

Сессидэ ерэхынгээ урда тээ һунгагшадтай, манай предприятиин хүдэлмэрилэгшэдтэй олон уулзалга хэһэн байнаб гэжэ Ленинградай «Электросила» гэжэ машина бүтээдэг нэгэдэлэй токарь-карусельщик, депутат **Ю. К. Сидоров** хэлэбэ. Хүн зон эдэбхи үүсхэлээр бадаранхай гэжэ энэ трибуна дээрэһээ хэлэжэ шадахаб гэнэ.

Ленинградайхид, бүхы совет арадтал адли, сессиин урда тээхэнэ болоһон КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй шиидхэбэринүүдые нэгэн һаналтайгаар дэмжэн, оронойнгоо экономическа ба оборонно хүсэ шадалые бэхижүүлхэ тухай, арад зоной байдал һайжаруулха, дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангаха тухай эсэшэ сусашагүй анхарал оролдолго гаргаһанайнь түлөө түрэл партидаа үнэн зүрхэнһөө баяр баясхалан хүргэнэ гээд оратор тэмдэглээ.

Нүхэр Л. И. Брежневые Ф. Жолио-Кюриин нэрэмжэтэ «Эб найрамдалай алтан медаляар» шагнаһыень Молдавиин ажалшад урма баяртайгаар угтаба гэжэ Молдавиин ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ, депутат **К. Ф. Ильяшенко** хэлэбэ. Эб найрамдал сахин хамгаалхын түлөө тэмсэлдэ манай бүхы партиин, бүхы совет арадай ехэ габьяатай байһаниинь энэ үндэр дээдын шагналһаа элеэр харагдана.

Үндэр дээдын шагналаарнь Леонид Ильичые зүрхэ сэдьхэлһээ амаршалан, республикымнай хүдэлмэришэн анги, колхозно таряашад, ажалша интеллигенци Эхэ оронойнгоо һүр хүсые бэхижүүлхэ, эб найрамдал ба арадуудай хоорондохи харилсаа хүгжөөхэ гэһэн һайн һайхан хэрэгтэ шэн габьяата ажалаараа ехэ туһа хүргэхые хүсэнэ.

Партиин XXIV съездын Директивэнүүдэй, нүхэр Л. И. Брежневэй захяа заабаринуудай үндэһөөр республика доторхи хүдөө ажахын үйлэдбэри индустриин үндэһэ һуури дээрэ табигдажа байна гээд оратор хэлээ.

КПСС-эй Калининскэ обкомой нэгэдэхи секретарь, депутат **Н. Г. Корытков** үгэ хэлэхэдээ, «РСФСР-эй Хара хүрьһэгүй зоныи хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол Хара хүрьһэгүй газарай айхабтар ехэ арга нөөсэнүүдые бүрин хүсэдөөр ашаглаха тодорхой зам нээгээ гэжэ мэдүүлбэ. Нэн түрүүн газарые мелиорацилгын асуудалнууд шиидхэгдэнэ. Хүдөө ажахын үйлэдбэридэ хамтадхалгын ба тусхай шэглэлтэй болголгын программа бэелүүлэгдэжэ захалба.

Областиин коммунистнууд, бүхы ажалшад үйлэдбэриие саашадань хүгжөөхэ, тэрэнэй шанар һайжаруулха асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулна. Шэнэдхэн һэльбэлгэ ба предприятинуудые оньһон техникээр һайса хангалга промышленностьда бэелүүлэгдэжэ байгаа иимэ хүдэлмэриин гол шэглэл болоно. Капитальна барилгые саашадаа индустриин үндэһэ һуури дээрэ табиха, барилгын материал үйлэдбэрилгын үндэһэ һуурие хүгжөөхэ асуудалнуудта депутат дэлгэрэнгыгээр тогтожо хэлэбэ.

Түрэл Коммунис партиингаа дотоодын ба гадаадын политикые Туркменистанай ажалшад хэлбэришэгүйгөөр дэмжэнэ гэжэ Туркменистанай КП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, депутат **М. Г. Гапуров** хэлээ. КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлһэнэй үндэһөөр Туркменистанай ажалшад промышленностьда юһэдэхи табан жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэбэ гэжэ тэрэ тэмдэглэһэн байна.

КПСС-эй XXIV съезд дээрэ һайшаагдан абтаһан манай ороние хүгжөөхэ асари ехэ программые бэелүүлгэ обществымнай коммунизм тээшэ дабшаһан замай шухала шата болоно гэжэ «Сибсельмаш» заводой директор, депутат **Ф. Я. Котов** тэмдэглээ. Социалис Сибириие бүхы дээрэнь хурдан түргөөр хүгжөөхэ хэрэгтэ саг үргэлжын анхарал хандуулһанайнь түлөө сибириинхид парти, правительстводаа баяр баясхалан хүргэнэ.

Түсэбтэ табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ ажалай ехэ амжалта туйлажа, үйлэдбэриин хүгжэлтэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талаар табан жэлэйнгээ даабарине дүүргэһэнтэймнай дашарамдуулан, партиин Центральна Комитет, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев манай коллективые амаршалаа һэн гэжэ оратор үргэлжэлүүлбэ. Заводоймнай ажалшад табан жэлэйнгээ түсэбые бүхы дээрэнь августын 28-да дүүргэһэн байна.

Оронoймнай экономико хурдан түргөөр хүгжөөгдэжэ, социальна ехэ программа бэелүүлэгдэжэ байна гээд Латвиин ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, депутат **Ю. Я. Рубэн** хэлэбэ. Энэнь партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдэй ашаг үрэ ехэтэй байһанай гэршэ болоно. Манай амжалтанууд хадаа КПСС-эй ЦК-гай, Совет правительствын эсэшэ сусашагүй хүдэлмэриин, ЦК-гай Политбюрогой ба нүхэр Л. И. Брежневэй ашаг ехэтэй ажал ябуулгын үрэ дүн болоно.

Республикымнай промышленность үйлэдбэреэ хүгжөөлгөөр партиин XXIV съездын Директивэнүүдээр хараалагдаһан хэмжээндэ хүрэхэ байна.

Партиин аграрна политика бодото дээрэнь залан сэхээр бэелүүлһэнэй үндэһөөр хүдөө ажахын үйлэдбэрине хурдан түргөөр хүгжөөхэ арга олгоһон экономическа зорилгонууд шиидхэгдэһэн байна гэжэ оратор хэлэбэ.

Краснодарай хизаарай Каневска районой «Победа» колхозой түрүүлэгшэ, депутат **В. Ф. Резников** үгэ хэлэхэдээ, хүтэлбэрилжэ байгаа ажахынгаа хүдөөгэй ажалшадай туйлаһан амжалтанууд тухайда тогтожо хэлээ.

Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар республика дотор промышленна ба хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгэ улам үргэлхэгдэһэн байна гэжэ ЭССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, депутат **В. И. Клаусон** мэдүүлбэ. Энэчь республикын ажалшадай үндэр эдэбхи үүсхэлэй, оронойнгоо экономико хүгжөөхын тула ехэ оролдолго хэшээл гаргаһанай үрэ дүн болоно.

Үйлэдбэриин ашаг үрые саашадань дээшэлүүлхэ арга нөөсэнүүдые хэрэглэхэ асуудалнуудта оратор анхаралаа ехээр хандуулба.

КПСС-эй Эрхүүгэй обкомой нэгэдэхи секретарь, депутат **Н. В. Банников** трибунада гараба. Верховно Соведтэ областиин ажалшадай дэбжүүлһэн депутадуудай даалгабаряар тэрэ 1976 ондо арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбые, СССР-эй 1976 оной гүрэнэй бюджедые һайшааха гэһэн дурадхал дэмжээ. Арадай ажахын бүхы һалбаринуудые тогтууритай һайнаар хүгжөөхэ, ниитын үйлэдбэриин ашаг үрые али бүхы талаарнь дээшэлүүлхэ, манай бүхы хүдэлмэриин шанарые һайжаруулха, арад зоной ажабайдалай материальна ба соёлой хэмжээе саашадань дээшэлүүлхэ һайн үндэһэ һуури түсэбтэ арбадахи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ табигдаха ёһотой гээд депутат тэмдэглэбэ.

Энэ сесси манай парти ба арадай ажабайдалай гол шухала үйлэ хэрэгэй урда тээхэнэ боложо байна гээд КПСС-эй Тувын обкомой нэгэдэхи секретарь, депутат **Г. Ч. Ширшин** хэлээ.

Манай партиин социально-экономическа программа бэелүүлһэнэй ашаар республикымнай экономико жэлһээ жэлдэ улам хүгжэжэ, Тувын ажалшадай байдал һайжаржа байна гэжэ оратор тэмдэглэбэ. Республикын экономико ашаг үрэтэй болгохо асуудалнуудта КПСС-эй XXV съездын болохо жэлдэ шиидхэгдэхэ ёһотой зорилгонуудта депутат анхаралаа ехээр хандуулһан байна.

Энээгээр Союзай Соведэй хоёрдохи заседани дүүрэбэ.

* * *

СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй хоёрдохи заседани декабриин 3-да 15 часта Кремль соо эхилээ.

Нүхэд **А. Я. Пельше, Д. С. Полянский, П. М. Машеров, Б. Н. Пономарев, Ш. Р. Рашидов, Д. Ф. Устинов** гэгшэдэй ерэжэ һуухадань, депутадууд ба айлшад альга ташалгаар угтаа.

СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшэ, депутат **В. П. Рубен** заседани нээбэ.

СССР-эй арадай ажахые 1976 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбые, СССР-эй 1976 оной гүрэнэй бюджедые, СССР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэлые зүбшэн хэлсэжэ үргэлжэлүүлһэн байна.

СССР-эй Верховно Соведэй сесси декабриин 4-дэ хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлбэ.

(ТАСС).

Нүхэр Л. И. Брежневтэ баярай амаршалганууд

Ф. Жолио-Кюриин нэрэмжэтэ «Эб найрамдалай алтан медаляар» нүхэр Л. И. Брежневэй шагнагдаһантайнь дашарамдуулан, тэрэнэй нэрэ дээрэ олон ороной Коммунис партинуудай хүтэлбэрилэгшэдһөө, партийна, гүрэнэй ба ниитын ажал ябуулагшадһаа амаршалгын телеграмманууд абтажа үргэлжэлһээр.

СОФИ. Болгариин Коммунис партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Тодор Живков Л. И. Брежневэй шагнагдаһантай дашарамдуулан телеграмма эльгээхэдээ, Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй эгээн дээдэ тэмдэгээр — «Эб найрамдалай алтан медаляар» шагнагдаһандань сэдьхэлээ ехээр ханан баясажа байһанаа элирхэйлэн, иигэжэ бэшэнэ: «...Амгалан байдалай, социальна дэбжэлтын аша туһада, бүхы түрүү хүн түрэлтэнэй аша туһада, коммунис нангин сурталай илан мандахын түлөө эрхилдэг эсэшэ сусашагүй, арюун һайхан зорилготой ажал ябуулгадаа бүри ехэ, шэнэ амжалтануудые туйлахыетнай хүндэтэ Леонид Ильич, Танда үнэн зүрхэнһөө хүсэнэб».

МОНТЕВИДЕО. Уругвайн Компартиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Родней Арисменди Л. И. Брежневые үнэн зүрхэнһөө амаршалба. Эб найрамдалай тала баригшадай энэ үндэр дээдэ шагнал хадаа КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой нүхэр Л. И. Брежневэй сэхэ шууд баримталан бэелүүлдэг КПСС-эй ленинскэ политикые һайшаан мэдэрһэн ябадал болоно гэжэ түсхайлан тэмдэглэбэ.

САНТЬЯГО. Компартиин ЦК-гай үмэнэһөө Л. И. Брежневтэ Чилиин Компартиин хилын саанахи бюрогой эльгээһэн телеграмма дотор иигэжэ хэлэгдэнэ: «Уласхоорондын шахардуу байдал һуларуулха, амгалан гуримаар зэргэ оршолгын гол ёһонуудые, уласхоорондын аюулгүй байдал батадхаха, арадуудай ба правительствануудай хоорондын харилсаа холбоо хүгжөөхэ зорилготой КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ Танай оруулһан хубита, зохёон байгуулхы ажал ябуулга бүгэдэ ниитын мэдэрэл һайшаалда хүртэнхэй.

Мүнөө үе сагай эдэ шухала зорилгонууд Танай тон ехэ туһаламжаар Хельсинкидэ болоһон, Европодо аюулгүй байдал ба харилсаа холбоо хангаха түүхэтэ зүблөөн дээрэ бодото бэелэлээ олоһон байна».

КОЛОМБО. Шри Ланкагай Компартиин ЦК тон халуун, аха дүү ёһоной амаршалганууд болон хүсэлэнгүүдээ нүхэр Л. И. Брежневтэ дамжуулба.

РАБАТ. Дэбжэлтын ба социализмын партиин (Марокко) генеральна секретарь Али Ятын Л. И. Брежневэй нэрэ дээрэ эльгээһэн телеграмма дотор иигэжэ хэлэгдэнэ: «Бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангалгын хэрэгтэ, амгалан ёһоор зэргэ оршолгын, уласхоорондын аюулгүй байдалай ба арадуудай хоорондын һанал бодолоо нэгэдэлгын хэрэгтэ, социализмын илалта амжалта туйлаха ябадалда хубитаяа оруулһанай, угаа ехэ оролдолго гаргаһанай түлөө иимэ шагналда хүртэхэ ёһоор хүртөөт».

Л. И. Брежневтэ «Эб найрамдалай алтан медалиин» олгогдоһонтой дашарамдуулан, Профсоюзнуудай бүхэдэлхэйн федерациин генеральна секретарь Пьер Жансюс, Шри Ланкагай республикын премьер-министр Сиримаво Бандаранаике халуун амаршалгануудые эльгээгээ.

ДЕЛИ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневые Ф. Жолио-Кюриин нэрэмжэтэ «Эб найрамдалай алтан медаляар» шагнаһантайнь дашарамдуулан, Индиин Коммунис партиин Центральна гүйсэдхэхэ Комитет тогтоол баталан абаба.

Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй үндэр дээдын энэ шагналаар шагнагдаһантайнь дашарамдуулан, КПИ-гэй ЦИК нүхэр Л. И. Брежневтэ аха дүү ёһоной халуун амаршалга хүргэнэ гээд тогтоол соо хэлэгдэнэ.

Энэ гайхамшагта үдэр КПИ-гэй ЦИК нүхэр Л. И. Брежневые амаршалха зуураа, эгээл һайн һайхан уг зорилго болохо дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангахын, коммунизм байгуулхын аша туһада эсэшэ сусашагүй ажалдаа шэнэ, бүри ехэ амжалта туйлахыень тэрээндэ хүсэнэ.

(ТАСС).

ШАГНАЛНУУД БАРЮУЛАГДАБА

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный декабриин 3-да Кремль дотор партийна бүлэг хүдэлмэрилэгшэдтэ орденуудые барюулаа.

Эстониин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь И. Г. Кэбиндэ Ленинэй орден, Социалис Ажалай Геройн «Хадуур ба балта» гэжэ алтан медаль барюулагдаба. Коммунис партиин үмэнэ ехэ габьяануудтай байһанайнгаа түлөө, дала наһатай болоһонтоёо дашарамдуулан, иимэ үндэр дээдэ шагналда хүртэһэн байна.

КПСС-эй Кировскэ обкомой нэгэдэхи секретарь И. П. Беспалов, КПСС-эй Калужска обкомой нэгэдэхи секретарь А. А. Кандренков, КПСС-эй Краснодарска крайкомой нэгэдэхи секретарь С. Ф. Медунов, КПСС-эй Мурманска обкомой нэгэдэхи секретарь В. Н. Птицын гэгшэд Коммунис партиин, Совет гүрэнэй үмэнэдэхи габьяануудайнгаа түлөө Ленинэй орденуудые абаба.

КПСС-эй Ленинградска горкомой нэгэдэхи секретарь Б. И. Аристовта, КПСС-эй Новосибирскэ обкомой нэгэдэхи секретарь Ф. С. Горячевта, КПСС-эй Карельскэ обкомой нэгэдэхи секретарь И. И. Сенькиндэ Октябриин Революциин орденууд барюулагдаа.

КПСС-эй Адыгейскэ обкомой нэгэдэхи секретарь Н. А. Берзегов Ажалай Улаан Тугай ордендо хүртэбэ.

Эдэнэй габьяануудые мэдэрһэнэйнь түлөө КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, Советскэ правительствода үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргөөд, Совет Эсэгэ оронойнгоо аша туһада бүхы хүсэеэ зорюулхабди гэжэ шагнагдагшад найдуулба.

Н. В. Подгорный шагнагдагшадые халуунаар амаршалаад, элүүр энхэ ябахыень, үрэ түгэс ажал хүдэлмэридөө шэнэ амжалтануудые туйлахыень тэдээндэ хүсөө.

(ТАСС).

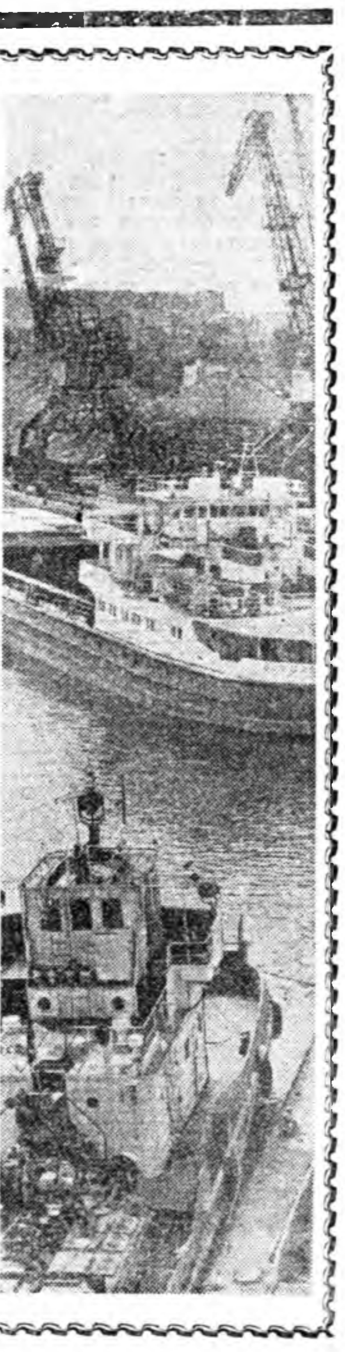

Түсэбтэ юһэдэхи табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ ниислэлэй речнигүүд эрхим һайнаар ажаллана. Баруун портын коллектив августын 18-да найма һарынгаа түсэб дүүргэһэн тухай мэдээсээ һэн. Портын дүрбэн томо участок табан жэлэйнгээ түсэб дүүргэжэ, ажалай ехэ амжалта туйлаһан байна. Ажалай бүтээсэ эндэ 40,8 процент дээшэлээ гэхэ гү, али табан жэлэй түсэбэй шалгалтын тоо, баримтануудһаа энэнь нилээд үлүүлэгдэһэн болоно.

КПСС-эй болохоёо байгаа XXV съездые нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө оролдон, портын ажалшад табан жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ, түсэбһөө гадуур арадай ажахын 2,5 миллион тонно ашаа зөөхэ гэһэн уялгатай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Баруун портын причалда.

ТАСС-ай фотохронико.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ: МҮРЫСӨӨ УДАРИДАХА ДҮЙ ДҮРШЭЛҺӨӨ

ОЛОНДО МЭДЭЭСЭХЭ ОНШО АРГА

Кабанскын аймагай Клюевскэ леспромхоздо үнгэргэшэ зун нэгэ иимэ ушар болобо гэшэ. Табан жэлэйнгээ хубиин түсэб эдэ үдэрнүүдтэ дүүргээб гэжэ, модо ашадаг түхэеэрэлгын машинист А. Яворский предприятиингаа хүтэлбэрилэгшэдтэ ерэжэ мэдүүлһэн байгаа. Тиин гэхэдэнь, тэдэнь энээн тухайда юушье мэдэхэгүй байжа гадна, хэлээшэдэнь энгэжэ ядаһандаа тэрэ хүдэлмэришэнтэй тоосоо эхилбэ: хаи даа, иимэ байха ёһогүй һэн ха. Һүүлдэнь һайса хаража үзэхэдэнь, үшөө хэдэн хүнүүд хубиингаа табан жэлэй даалгабаринуудые дүүргэһэн байба. Иигэжэ тус леспромхоздо табан жэлэй түсэб дүүргэһэн тухай түрүүшын мэдээсэл өөбөрөгдөнгүй үлэшэлэй...

Энэ ушар хадаа даншье һаа бүтэхэгүй ябадал гэжэ аб даа. Нэгэ иимэ зайлашагүй гүрим ёһын тон шухала байһые энэ баримта гэршэлнэ: мүрысөө эмхидхэжэ, хэдээ, олониитэдэ үргэнөөр мэдээсхэ гэшэ тон шухала удха шанартай. А. Яворский болон бусад түрүү хүдэлмэришэд хубиингаа табан жэлэй түсэбүүдые дүүргэжэ ябана гээд, энэ үдэрһөө хоёр-гурба һара урид хүтэлбэрилэгшэдһээ эхилээд леспромхозой бүхы хүдэлмэрилэгшэд мэдэжэ байха ёһотой байгаа бшуу. Түрүүшүүлэй мүрысөөн ямараар ябажа байнаб гээд үдэр бүри хаража байха аргын боломжонууд дүүрэн бии байгаа. Тиигэжэ байһан һаань, табан жэлэй түсэб дүүргэһэн тухайда түрүүшын элидхэл бүхы леспромхозой ажалай һайндэр болон тэмдэглэгдэхэ байгаа. Иимэ һайндэрнүүд хүмүүжүүлгын, элсүүлхэ удха шанартай байһаниинь гэршэлэгдэһэн юм.

Олондо мэдээсэхэ, дэлгэрүүлхэ гэшэ үнэхөөрөө агуу ехэ хүсэн мүн. Олониитын хабаадалгатайгаар мүрысөөнэй гүрим зохёогдодог, уялганууд абтадаг гүримтэй: суглаанууд, зүблөөнүүд, митингүүд дээрэ эдэ бүгэдэ баталагдадаг байна. Мүн лэ энэ мэтээр иимэ гарагшад олониитын дунда магтагдадаг юм. Ажалай эхинһээ абаад, дүүрэхэ болотороо эхэ тэмсэл ябадаг гэшэ аб даа. Энэ үе сагта хадаа ажалай хүдэлмэри дүүрэнхэй юм. Ороной эхэ ажалай охин соогуур мүрысөөн нэгэшье минута соо замхадаггүй. Иимэ ажал хүдэлмэриие ямар арга хэмжээгээр улам уридхажа, тэрэнэй соо олон болгохоб? Буряад ороной партийна организацинууд энэ талаар улам ехээр бодомжолжо, ухаалдина, шэнэ онол арга бэдэрнэ гэшэ.

Ороной түмэр замай түрүү коллективүүдэй нэгэн болохо Калининай нэрэмжэтэ Улаан-Үдын локомотивна деподо манай дээрэ тэмдэглэгшэ ушар баримта хэзээдэшье болохогүй һэн ааб даа. Эндэхи цех бүхэнэй амардаг газарта хүдэлмэришэдэй дүрэнүүдые нягаатай, хүн бүхэнэй дэбтэрнүүд олоной үзэмжэдэ табяатай байдаг. Эдэнь ажалай паспортнууд болоно гээшэ ааб даа. Хүдэлмэришэн тухай гол шухала мэдээнүүдые, тэрэнэй уялгануудые, табан жэлэй үнгэрһэн жэлнүүдэй, үнгэрһэн һара бүхэнэй ажалайнь дүнгүүдые эдэ дэбтэрнүүд дээрэһээ мэдэжэ болоно. Хүдэлмэришэнэй мүрысэдэг хүнэйнь нэрэ обог, мэргэжэл, һара бүриин хүдэлмэриин сасуулбариин дүнгүүд эндэнь тобойсо харуулаатай. Ажалай паспортын эзэн бүхы бэшэлгэнүүдые өөрсэ тэмдэглэдэг, тиихэдэ дүнгүүдые тооложо гаргаһанай хэр зүб байһыень һара бүри мастер гү, али профсоюзай бүлэгые эрхилэгшэ гараа табижа үнэншэлдэг.

Иимэ дэбтэрнүүд — мүрысөөнэй ёһото толи (экран) мүн болоно. Ямаршье сагта энэ дэбтэр абажа харахадаа, хүдэлмэриинь эршэ дабшаса абаһан уялгануудтаяа тааралдана гү, али үгы гү, үнгэрһэн сагтаа орходоо тэрэ хүн урагшаа алхам хээ гү, али бүришье туйлаһан амжалтаяа алдажа ябана гү, мүрысэгшэ хүндөө булигдана гү, али ахижа гараа гү гэжэ дууһан эндэһээ мэдэжэ болоно. Мүрысөөндэ оролсоогүй хүдэлмэришэниие деподо мүнөө олохогүйт.

Коллективэй гэшүүн бүхэнэй үйлэдбэриин ба ниитын ажалда хабаадаһаниинь зэргээр цех ба бригада дотор бүхы янзын шагналнууд хубаарилагдадаг байна. Энэнь ажалай паспортда тэмдэглэгдэдэг гүримтэй. Энэ ушар хадаа мүн лэ тон ехэ удха шанартай юм. Хамтынгаа ажалай дүнгүүдтэ өөрынгөө оруулһан хубитые хүнүүд хаража, бригадынгаа, бүхы дэпогой түсэб дүүргэлтэдэ ямар хубитай байһанаа мэдэнэ.

Мэргэжэлтэд соогоо эрхимлэгшэ гэһэн нэрэ зэргэ олохын түлөө үнгэргэгдэдэг конкурсуудай сэхэр дэлгэрһэниинь, олониитын дунда суутай болоһониинь ойлгосотой. Олон хүн зоной хабаадалгатайгаар иимэ конкурсууд үнгэргэгдэдэг, үргэн олондоо мэдээсэгдэдэг юм.

Ленинскэ комсомолой 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ приборбүтээлгын заводой үйлэ жэшээнүүдые эндэ хараяа. Энэ предприятида хүдэлдэг хүнүүдэй гол түлэб залуушуул. Юумэндэ ёһын тэдэнэй бодолдо хүдэл хуурмаг юумэ хэжэ, юумые нэгэл янзаар ябуулха хэрэгтэ залуушуул иланган дурагүй байдаг, бүхы юумэндэ һэргэг уладууд ха юм даа. Социалис мүрысөө эмхидхэхэ шэнэ шэнэ онол аргануудые бэдэрхыень предприятиин партийна комитет, дирекци, заводой профсоюзай комитет болон комсомолой комитедые энэ ушар баадхадаг байна бшуу.

Заводой бүхы цехүүдтэ холбогдоһон радиодинамигуудһаа үдэрэй 11 саг 45 минутада хүгжэм зэдэлжэ, зохёо үгэдэг байна. Иимэ хөхёогой дуугархые дууладаа, хүдэлмэришэд түрүүшээр иигэжэ шоглодог һэн: «Зай, манай ноёдшье элидхэлнүүдээ баринхай директорэй таһалга тээшэ шэглэбэ ха даа».

Цехүүдэй, таһагууд болон бусад албануудай начальнигууд эгээн энэ үедэ директорэй таһалга тээшэ бэшэ, харин өөһэдынгөө хүдэлмэриин газар тээшэ яаража сугларна гээд энээнһээ хойшо уданшьегүй хүнүүд мэдэдэг болобо. Өөһэдынгөө хүдэлдэг газарһаа селектороор директортэй хөөрэлдэдэг юм. Цехүүдэй партийна, профсоюзай болон комсомолой организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд эдэнэртэй хамта байлсадаг юм. Парткомой секретарь, заводой профсоюзай комитедэй түрүүлэгшэ, заводой комсомолой комитедэй секретарь директорэй таһалга соо сугладаг байба. Эдэнэр лэ радиогоор хөөрэлдөө хэдэг гүримтэй. Үнгэрһэн үдэрэй туршада үйлэдбэриин программын дүүргэлтэ тухай, дутагдалтай газарынь элирүүлэгдэдэг, бүтээн гаргагдадаг продукциин шанар тухай, ажалай журам ба ниитын гүрим сахилга тухай, элдэбын шалгалта, хиналтын үрэ дүн тухайда заводой хүдэлмэришэд иимэ радио зүблөөнэй үедэ мэдэжэ абадаг байна. Иимэ хөөрэлдөөнэй эсэстэ заводой директор цехүүд болон участогуудай мүрысөөндэ үнгэрһэн үдэр илажа гарагшадые нэрлэдэг, тиихэдэ КПСС-эй XXV съездэдэ зорюулагдаһан ажалай мүрысөөндэ долоон хоног соо түрүүлжэ гарагшадые мүн лэ нэрлэдэг, дурдадаг, магтадаг байна.

Онсо шалгарһан түрүүшүүлые нэрэ обогыень дурдадагынь, ямар нэгэн үйлэдбэриин даалгабариие дүүргэжэ шадаагүй гэмтэйшүүлэй нэрые, ажалай журам болоод ниитын гүрим эбдэгшэдэй нэрые иимэ зүблөөнэй үедэ мүн лэ дурдадагынь илангаа шухала байна бшуу. Ондоогоор хэлэхэдэ, тус заводто коллективэй бүхы ажалшадай дуулаһаар байтар социалис мүрысөөнэй ябаса үдэр бүри дэлгэрэнгыгээр хаража, шүүжэ үзэгдэдэг байна. Үдэр бүри иигэжэ гарганабши гү даа! Хүн зоной ажалай эдэбхи үүсхэл дээшэлүүлхэ бусад олон ондоо оншо аргануудай хажуугаар энэ хүдэлмэри эрхим һайн үрэ дүн үгэдэг байна бшуу. Тус предприяти бүхы технико-экономическа үрэ дүнгүүдээрээ табан жэлэйнгээ түсэб Буряад орон доторoo эгээл түрүүшээр болзорһоонь урид дүүргээд, КПСС-эй XXV съездые нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө мүрысөө дэлгэрүүлхэ үүсхэл гаргаа.

Имагтал үргэнөөр мэдээсэдэг болоһоной ашаар даалгагдаһан зуун эхэ хонин бүриһөө зуу, дээшээшье хурьга абахын түлөө мүрысөөндэ манай республикын хонишод олоороо хабаададаг болонхой. Зарим аймагуудта ажалай иимэ урилдаанда илагшад хирэ-хирэ болоод лэ тэндэхи редакциин эмхидхэһэн зүблөөндэ уригдадаг юм. Энэ баяр ёһололдо ерэһэн түрүүшүүлэй дүрэ зурагыень буулгадаг, тэдээн тухай очерк, зураглал толилогдодог, тэдэнэй хүдэлмэриин дүй дүршэл үргэнөөр бэшэгдэдэг. Иимэ дабаа түрүүшынхиэ гаталһан хонишониие баяр ёһололой гүримаар хүндэлдэг байна. «Зуутан» тухай аймаг соо багашуулһаа эхилээд, үндэр наһатан хүрэтэрөө бүгэдөөрэн мэдэдэг гээшэ, харин эгээл эрхимүүдэй нэрэ соло бүхы республика дотор суудa гарадаг. Тиимэһээ түрүү хонишодой зэргэ ходо олошорон байдаг шуу. 1967 ондо Зэдын аймагай редакцида болоһон уулзалгада оройдоо табан хүн хабаадаа һэн. Хойто жэлынь найма болоо, харин 1974 ондо эрхимүүдэй тоо зууһаа дээшээ гараа.

Мүрысөөнэй дүнгые олондо мэдээсэхэ арга дүршэлэй олон янзын, эли тодо, ойлгомжотой байха тума тэрэнэй аша үрэнь бүри дээшэлнэ. Үгышье һаа, нэгэ иимэ ушар һанаанда ороно. Хоёр жэл болобо. Нэгэ ажахы гүрэндэ һү худалдаха гүрэнэй түсэб оройдоол 0,2 процентээр дүүргэжэ шадабагүй. Иимэ бишыхан гээгдэлые хүсэлдүүлхэ арга боломжо эндэ олдохол байгаа ёһотой. Хожомынь тэндэхи һаалишад болон үхэршэдтэй хөөрэлдэхэдэ, энээн тушаа урда тээнь бидэнэр мэдэһэн байгаа хадаа иимэ байдалда орохогүй байгаабди гэжэ гайхан, гараа дэлгэн һуугаа бэлэй. Теэд юундэ мэдээгүй байгаа гээшэб? Түсэбэй дүүргэлтын дүн энэ ажахыда саг соогоо согсологдодоггүй һэн. Фермэ бүхэндэ арбан хоног соо нэгэ дахин тусхай бюллетень хадагдадаг байгаа. Тэрээн соонь гансал процентһээ бэшэ ондоо юумэн огто байгаагүй. Тэрээниие тайлбарилһан үгэшье үгы һэн. Иимэ саарһан малшадай анхаралда хадуугдахаяа болишоһон бэлэй.

Нэгэ ондоо удхатай жэшээ дурдая. Улаан-Үдын аймагай «Маяк» колхоздо һү һаалиин гүүртэнүүдэй хоорондохи мүрысөөн удаан саг соо мүртөө орожо үгэдэггүй һэн. Мүрысөөн, үнэндөө, эмхидхэгдэһэн шэнги байгаа. Имагтал һарын һүүлдэ дүнгэй гаргагдахада, илагшадта шан барюулха хирэдэл малшад мүрысэдэг байһанаа мэдэрдэг бэлэй. Тэрэнһээ бэшэ сагта мүрысэгшэдэй хэрэг хэр хаб, али зэргээр гээгдэжэ гү, али ахижа ябанабибди, алдаһанаа хүсэлдүүлхэ аргатай гээшэ гүбди гэхэ мэтын асуудалнуудаар бюллетениин болзор соогоо гаргагдадаг байгаашье һаань, сэдьхэлээ зобоодоггүй һэн. Коммунистнуудай дурадхалаар конторын газаа стенд табигдаа. Тэндэ гүүртэ бүхэниие тушаагдаха һү эюулдэг фляагаар зураглан харуулба. Тэрэ амһарта хадаа һарын даабариин тэнтэй байгаа. Үдэшэ бүхэндэ тоо буридхэлшэ һаагдаһан һүнэй хэмжээгээр даабариин дүүргэлтые тэрээн бүхэндэ тэмдэглэдэг болоо. Амһартын хэр зэргээр һүөөр «дүүргэгдэжэ» байһыень холоһоо харахаш. Тиихэһээл хойшонь һаалишад, үхэршэд мүрысөөнэй ябасаар ходо һонирходог болоо һэн. Хэрбээ амһарта соо «эюулэгдэһэн» һүнэй бусадайхиһаа ехээр дээшэлээ хадань баярлаха, биргүй һаань урмаа хухарха, ажал хэрэгээ заһаха гэжэ оролдохо.

Харуулан тунхаглаха хэрэгэй үшөө нэгэ һайн талань юуб гэхэдэ, иимэ арга бултанай, тэрэ тоодо гээгдэгшэдэй хүдэлмэриин дүнгые олониитын анхаралда табина. Энэ ехэ аша туһатай хэмжээн гээшэ. Харюусалгагүй, оролдосогүй хүнэй ажал хэрэгые олониитэдэ иигэжэ соносхоходо ямаршье зэмэ тохолгоһоо хүсэ ехэтэй байдаг шуу. Гэхэтэй хамта түрүүшүүлые урмашуулха аргануудта орходоо гээгдэгшэдые хэмжээлхэ дүршэл даб дээрэ багаар хэрэглэгдэдэг байһаниинь гэмшэлтэй.

Минии дээрэ хэлэһэн юумэнүүдые, хэнэйшье мэдэһээр, хаа хаанагүй хэрэглэжэ боломоор бэшэ байжа магад. Нэгэ коллективтэ һайн байгаад, харин бусадта яашье таарахагүй байжа болохо. Урмашуулгын гү, али зэмэлхэ арга дүршэлые шэлэхэ хэрэгтээ угаа бодомжотойгоор хандаха шухала. Элдэб коллективүүдэй, аймагуудай мүрысөөнэй эмхидхэлэй дүй дүршэлые согсолходоо, партиин обком эдэ бүгэдые хараадаа абадаг.

Партиин обком хадаа мүрысөөнэй асуудалаар партийна организацинуудай секретарьнарай, профсоюзай комитедүүдэй түрүүлэгшэнэрэй республиканска семинар ходо үнгэргэжэ байдаг. Партийна эхин организацинуудта туһаламжа болгон, фермэнүүдтэхи, полевой станудтахи улаан булангуудые шэмэглэхэ тусгаар методическа заабари жэл бүхэндэ хэблэгдэдэг. Аймагуудай социалис мүрысөө харуулһан толи квартал бүхэндэ гаргагдана. Ажалай урилдаанда хабаатай шухала шухала асуудалнууд партиин областной комитедэй пленум дээрэ, бюрогой заседани дээрэ нэгэнтэ бэшэ зүбшэгдөө.

Олондо соносхолго хадаа мүрысөөнэй жэгүүр мүн болоно. КПСС-эй XXV съездые угтажа байха зуураа, манай автономито республикын партийна организацинууд энэ хүдэлмэриин дүй дүршэл болон онол аргануудые нарижуулан һайжаруулха талаар ажал ябуулгаяа улам эдэбхижүүлхэ байха.

А. БАДИЕВ.
КПСС-эй Буряадай обкомой секретарь.

Улаан-Үдэ хото.

(«Правдын» 1975 оной ноябриин 29-нэй номерһоо абтаба).

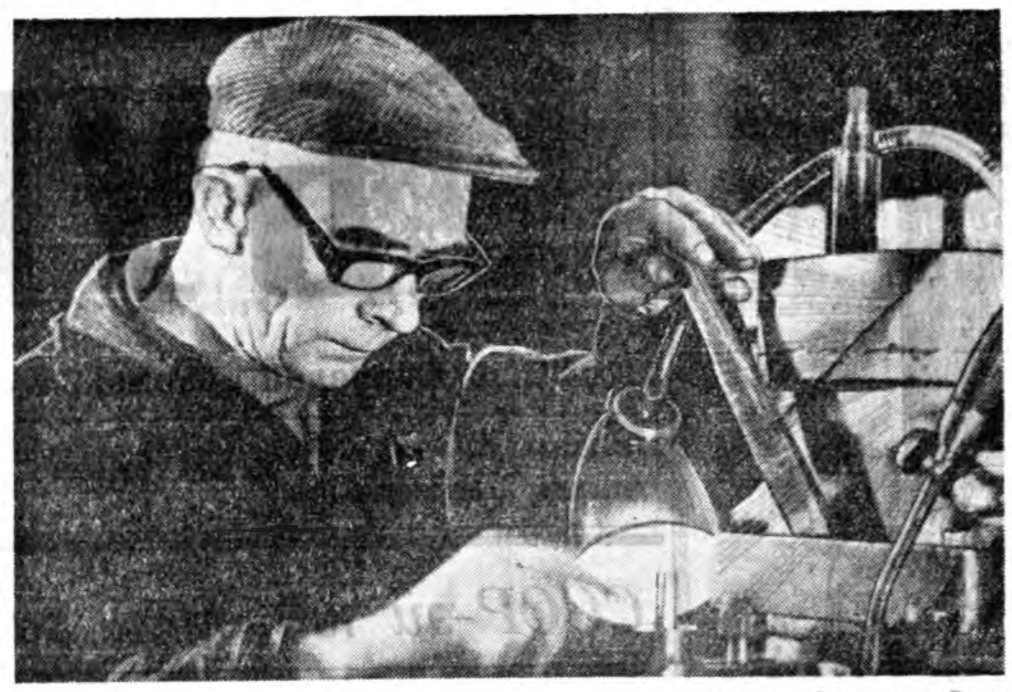

УРАЛАН НАРИЖУУЛАГША

Сидор Федорович Сухарев Улаан-Үдын Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой инструментальна цехтэ һүүлэй ... жэлэй туршада хүдэлнэ. Тиигэхэ зуураа фрезеровщигой мэргэжэл эрхимээр шудалжа, зургаадахи разрядтай болонхой.

Бэрхэ фрезеровщик үйлэдбэриин эрхим дүнгүүд туйлана. Бүтээһэн продукцинь хододоо һайн шанартай байдаг. Тиигэжэ «1... оной социалис мүрысөөнэй эрхимлэгшэ» гэһэн тэмдэгээр шагнагдаһан юм. ... бинингаа табан жэлэй даабариие дүүргэһээр үнинэй. ... хэр Сухарев уралан нарижуулгын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг болонхой.

Ажалдаа эрхим дүнгүүд туйлахаһаа гадна, коммунист Сухарев ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Цехэй партийна организациин бюрогой гэшүүнээр һунгагданхай. Тиихэдэ арадай хиналтын бүлэгэй ... шүүн юм.

КПСС-эй XXV съездэй урда тээхи ажалай вахтада жагсаад, абаһан шэнэ уялгаяа дүүргэхын тула бүхы хүсэ ехэтэйгээр хүдэлнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: С. Ф. Сухарев.

И. ТОКМАКОВАГАЙ фото.

ПРИБАЙКАЛИИН РАЙОННО ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИҺ...

МЭРГЭЖЭЛТЭДЭЙ ХАРЮУСАЛГЫЕ ДЭЭШЭЛҮҮЛ...

КПСС-эй райкомой тоосоото элидхэл соо Итанцын леспромхозой партийна организациин һүүлэй жэлнүүдтэ хэһэн хүдэлмэри магтагдаһан байна. Социалис мүрысөө эмхидхэхэ, ажалай журам зүбөөр сахиха, оньһон техникэеэ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха талаар партийна организаци зарим тэды амжалта туйлаа. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада леспромхозой коммунистнууд эмхидхэлэй ехэхэн хүдэлмэри хэжэ, модо бэлэдхэхэ даабаряа дүүргэдэг болоо.

Һаяхан, хоёр жэлэй саана үнгэргэгдэһэн районно партийна конференци дээрэ леспромхозой партийна организаци шүүмжэлэгдээ һэн. Энэ шүүмжэлэлһээ зүб тобшолол хэһэн тус леспромхозой коммунистнууд, арга боломжонуудаа хүсэдөөр хэрэглэхэ, модо бэлэдхэхэ шэнэ онол арга хэрэглэхэ гэжэ шиидээ. Ажалаа зүбөөр эмхидхэхэ, социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ хэрэгтэнь КПСС-эй райком ехэ туһа хүргэдэг һэн. Итанцын леспромхозой коллектив 1972—1973 онуудта модо бэлэдхэхэ даабаряа дүүргэнгүй ехэ гээгдэлдэ ороһон һаа, 1974 ондо энэ гээгдэлһээ гаража шадаа.

— Бидэ республика дотороо эгээл түрүүлэн томодхогдоһон бригада эмхидхээ һэмдн. Энэ бригадыемнай дүй дүршэлтэй, бэрхэ хүдэлмэришэн Л. С. Мельников хүтэлбэрилнэ. Эдэнэр үнгэрһэн жэл соо 75 мянган кубометр модо бэлэдхэхэ даабаряа 80 мянган кубометртэ хүргөө. 4 жэл 11 һарын туршада 242 мянган кубометр модо бэлэдхээд байна. Леспромхозоймнай бэрхэ хүдэлмэришэн Пантелеев мүн лэ томодхогдоһон бригада хүтэлбэрилнэ. Жолоошоднай томодхогдоһон бригада эмхидхэжэ эхилээ. Хоёр жолоошон, нэгэ слесарь, механик. Дүрбэн хүн. Эдэнэр нэгэ һанал бодолготойгоор хүдэлжэ шадабал, ехэ юумэ хэхэ арга боломжотой, — гэжэ Итанцын леспромхозой партийна организациин секретарь Л. Д. Блинникова хэлэбэ.

Итанцын леспромхозой коллектив юһэдэхи табан жэлэй туршада 17.201 мянган түхэригэй продукци худалдаха даабаряа 17.707 мянганда хүргөөд байна. Ажалай бүтээсэ 35 процентээр дээшэлүүлэгдээ. Гээгдэлһээ гараһан энэ коллектив юһэдэхи табан жэлэй даабариие болзорһоонь урид дүүргэжэ, партиин XXV съездые нэрэтэй солотойгоор угтаха гэһэн үүсхэл аймаг дотороо гаргаад, абаһан уялгаяа амжалтатайгаар бэелүүлжэ байна.

Аймагай бэшэшье промышленна предприятинуудай, колхоз, совхозуудай коллективүүд табан жэлэй эхинһээ амжалтатай һайнаар хүдэлжэ, продукци гаргаха даабаряа үлүүлэн дүүргэнэ.

Партиин райком тоосоото үе соо эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулаа. Доторой арга боломжонуудые дүүрэн ашаглаха, ажалшан бүхэнэй харюусалгыень дээшэлүүлхэ зорилго партийна эхин организацинуудай урда табидаг байгаа. Байгалай леспромхозой, Сэлэнгын модоной баазын коллективүүд бии байгаа арга боломжонуудаа хүсэдөөр хэрэглэдэг болоо.

Аймагай промышленна предприятинуудай коллективүүд продукци гаргаха юһэдэхи табан жэлэйнгээ даабари болзорһоонь урид — октябриин 26-да дүүргээ.

Газарай үрэжэл арьбадхахын, таряанай, ногооной ургаса дээшэлүүлхын, гектар бүхэниие ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхын тула аймагай партийна организаци, колхоз, совхозуудай партийна эхин организацинууд тоосоото үе соо ехэ юумэ хээ. Шэнэ газар элдүүрилхэ, тарянай талмайе зүбөөр хубаарилха, намаглиг газарнуудые хатааха, газар таряалангай культура дээшэлүүлхэ талаар аймаг дотор горитойхон ажал хэгдээ.

Аймагай механизаторнууд газарайнгаа ашаг үрыень дээшэлүүлжэ, үбһэ, таряа ехээр хуряаха гэһэн зорилго урдаа табина. Эдэнэр түгэсхэхы жэлдэ 119780 центнер таряа ургуулха гэһэн даабаритай аад, үнэн дээрээ 131463 центнер ургаса абаба. Аймаг дотор дунда зэргээр гектар бүриһөө 15 центнер тарян абтаа гэхэ гү, али 1970 онойхиһоо 3,5 центнерээр ехэ ороһон абтаа. Бидэнэр саашадаа жэл бүри 135—140 мянган центнер таряа ургуулхын түлөө тэмсэхэ ёһотойбди», — гээд, конференци дээрэ элидхэл хэһэн КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь **Н. Е. Шелковников** тэмдэглэбэ.

Тогтууритай баян ургаса абадаг механизаторнууд аймаг дотор олон. «Прибайкалец» колхозой А. А. Шергинэй хүтэлбэрилдэг бригадын коллектив 1974 ондо дунда зэргээр гектар газарһаа 20,8 центнер обёос, ешмээн, 23,7 центнер шэниисэ абаһан һаа, байгша ондо гектарһаа 26 центнер шэниисэ абажа, аймаг дотор үзэгдөөгүй амжалта туйлаба.

Ниитын үхэр малда бардам хүрэхэ тэжээл бэлэдхэжэ шадаһанай ашаар аймагай колхоз, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд мал ажалай продуктнуудые ехээр абана, малайнгаа тоо толгойе олошоруулһан байна. 1970 онойхитой сасуулхада, мяхан 73,4 процент, һүн 14,8 процент ехээр гүрэндэ худалдагдаа. Аймагай ажахынууд 1974—1975 онуудта гүрэндэ 85630 центнер һү худалдаха даабаритай һаа, 88450 центнертэ хүргэһэн байха юм.

— Аймаг дотор һаалишадай, механизаторнуудай дунда социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Недели, һара бүхэндэ мүрысөөнэй дүн согсологдоно, эрхимлэгшэд урмашуулагдана. Энэ мүрысөөндэ манай «Прибайкалец» колхозой түрүү һаалишан Л. М. Ланец үнеэн бүриһөө 3000 килограмм һү һааха гэһэн уялга абаһан юм. Мүнөө үнеэн бүриһөө 3013 килограмм һү һаагаад байна, — гэжэ колхозой партийна организациин секретарь **В. Г. Балаганский** хэлэбэ.

Конференциин делегадууд «Прибайкальский» совхозой директор **П. Т. Тарабукинай** үгые һонирхон шагнаба. Тоосоото үе соо энэ совхозой малшад үхэрһөө абтадаг ашаг шэмые нилээд дээшэлүүлбэ. 1970 ондо гектар газар бүриһөө. 11—12 центнер таряа абаһан һаа, энэ жэлдэ 17 центнер болгобо.

Прибайкалиин районно партийна организаци... гай коммунистнууд ... лис мүрысөө үргэн ... тэйгээр эмхидхэхэ, ... үүргые улам дээшэ... талаар ехэ юумэ хээ. ... үрэ дүн туйлаһан хү... ришэдтэ, һаалишадта, ... низаторнуудта «А... чемпион», «Мэргэж... шалгарагша» гэһэн ... ло олгогдожо, үнэт... гүүд барюулагдана. ... жэлэй туршада аймаг... түрүү ажалшадта «М... лээрээ шалгарагша» ... нэрэ соло олгогдоо. ... нүүдтэ КПСС-эй р... Хүндэлэлэй грамота ... лагдаа. Аймаг дотор ... нис ажалай нэрэ соло ... ябаһан 28 бригада, зве... дай коллективүүд то... но. Коммунис ажалай ... ударнигууд амжалтат... хүдэлжэ байна. Со... мүрысөөндэ хабаада... най ашаар бага гарга... гаар ехэ продукци г... байһан тухайгаа Та... түмэр-бетон хэрэгсэл... заводой электро-гагну... **И. С. Чирков,** автом... нуудые заһабарилдаг ... ровай заводой хүдэ... шэн **Н. К. Болгов** ... һонирхолтойгоор хөө...

Конференциин хүдэ... дэ КПСС-эй Буряада... мой бюрогой гэшүүн... дидат, Буряадай А... Министрнүүдэй Сове... рүүлэгшын нэгэдэхи ... шо **А. Н. Кораблев** ... далсажа, дэлгэрэнгы ... лээ. Зүбшэн хэлсэ... асуудалаар тогтоол ... партиин райком, шал... комисси, областной ... на конференциин ... дууд һунгагдаһан бэ...

* * *

Конференциин ... партиин райкомой эх... лэй пленум болоһо. ... эй райкомой нэгэдэхи ... тарьяар **Н. Е. Шелков...** секретарьнараар **И. А...** **панов. Г. Б. Цыденов...** шэд һунгагдаа.

К. ЖАМЬЯН...
манай ...

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Унэ...

НҮХЭР С. Б. БАЛЬЖИНИМАЕВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-ЭЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Түрэһөөр 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, республикын хэблэлэй органуудта удаан саг соо аша үрэтэйгөөр хүдэлһэнэйнь түлөө Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй телевидени болон радио-дамжуулгын комитедэй ниитэ-политическэ дамжуулгын ахамад редактор ... Бадмаевич **Бальжин...** Буряадай АССР-эй В... но Соведэй Презид... **Хүндэлэлэй грамотаар** ... наха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүү...
Б. СЕМЕН...

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секре...
И. ЧЕРН...

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан. 1975 оной декабриин 4.

Тимлюйн цемент гаргадаг заводой цементно-түүхэйэдэй цехэй партийна организациин секретаряар Фёдор Павлович Коняхин олон жэлэй туршада һунгагдана. Тэрэнэй габшагай һайнаар ажаллажа, сугтаа хүдэлдэг нүхэдтөө үльгэр жэшээ харуулдаг, хүтэлбэрилхы горитой дадал шадабаритай байһаниинь энээндэ нүлөөлөө гэбэл алдуу болохогүй.

Хараад үзыт даа. Шлаковa насосуудые заһаха талаар слесареэр хүдэлдэг энэ эрхим коммунист 15 жэлэй турша соо тус коллективтэ ажаллаха зуураа, халаанайнгаа даабариие ходо үлүүлэн дүүргэдэг юм. Тиишэжэ байгша оной май соо табан жэлэйнгээ түсэб дүүргэһэн тухайгаа элидхээ һэн.

Ажалдаа шэн габьяа харуулһанайнгаа түлөө В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан «Шэн габьяата ажалай түлөө» гэһэн медаляар, «1973 оной бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ илагшын» тэмдэгээр тэрэ шагнагдаа. Гадна «Коммунис ажалай ударник» гэһэн нэрэ солоёо дээрэ үргэн ябана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: эрхим парторг Ф. П. Коняхин.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАГ... фото.

СОЮЗНА РЕСПУБЛИКАНУУДТА

РСФСР:

ЧЕРЕПОВЕЦКЫН ЭТИЛБЕНЗОЛ

Череповецкын азотнотукова заводтохи этилбензол үйлэдбэрилдэг технологическа бүлэг барилга түрүүшынгээ продукци гаргаба. Энэ хадаа Вологодско областиин ехэ химиин түрүүшын предприятиин хоёрдохи ээлжээн болоно.

Арадай ажахыда үргэнөөр хэрэглэгдэдэг химиин элдэб материалнуудтай органическа синтез хэлгэдэ Череповецкын этилбензол хэрэглэгдэнэ. Хүршэ металлургическа заводһоо асарагдадаг коксын газһаа гараһан продуктнууд этилбензолой түүхэй эд болодог.

Шэнэ продукци ганса Советскэ Союзай бэшэ, мүн бүлэг түхеэрэлгэнүүдые бүтээлсэһэн СЭВ-эй гэшүүн оронуудай предприятинуудта эльгээгдэхэ юм.

УКРАИНА:

УРГАЛ ГОРОД БОЛОХО

«Харьковтахи «Укргорстройпроект» гэжэ институдай архитекторнууд Байгал-Амарай түмэр замай барилгада Ургал поселогой генеральна барилгын проектын чертёжнуудые эльгээбэ. БАМ-ай зүүн участогай түмэр замай томо узелай байха Ургал посёлок һаяар арбан таба мянган хүн зонтой хото болохо юм. Украинын промышленна хотонуудһаа энэ хизаар руу ерэһэн барилгашад тус хотые бодхооно.

УЗБЕКИСТАН:

АМАРАЛТАГҮЙГӨӨР АЖАЛЛАНА

Узбекистанай механизаторнууд газараа хахалжа эхилбэ. Дээрэ, доро табигдаһан дабхар плугаар гүнзэгыгөөр хахалагдана. Таряашад гектарта дүрбэн центнер шахуу фосфор нэгэн доро оруулна. Энэнь жэлэй нормын гурбанай хоёр хуби болоно.

Поли дээрэ тракторна 20 мянга гаран агрегат хүдэлнэ. Тиигэжэ 1.764 мянга гэхэ гү, али нёдондонойхиһоо 33 мянган гектараар үлүү талмайда паар хахалагдаха юм. «Узсельхозтехникын» мастерскойнуудта заһабарилагдаһан машина бүхэн шанарай талонтой.

Уһагүй, гандуу газартай районуудта уһалалга эхилээ. 900 мянганһаа дээшэ гектар газар ундалуулагдахаар хараалагдана.

КИРГИЗИ:

ЖЭГҮҮРТЭ ТУҺАЛАГШАД

Сокулукска районой «Дружба» колхоздо шэнэ аэродром ашаглалгада оруулагдаба. Тэрэ колхоз, совхозуудай мүнгэ зөөреэр баригдаа. Самолёдуудай ниидэхэ, бууха хатуу хушалтатай зуруудта жэлэй ямаршье сагта хүдөө ажахын авиациин самолёдуудай машинанууд Чуйска талын полинуудта хоро хаяха юм.

Киргизэй тарилгын талмайн гурбанай хоёр хубида элдэб ургамалнуудые һуулгахадань, лётчигууд тарияашадта туһална. Тарилгые хогдоходо хлопогой ургаса шэнгэрүүлхэдэ, поли, бэлшээринүүдтэ утгжуулгэ сасахада, авиаци үргэнөөр хэрэглэгдэдэг.

(ТАСС-ай корр.).

Республикын аймагуудай гүрэндэ мяха, һү, үндэгэ, ноохо тушааха жэлэй түсэбэй дүүргэлтэ тухай

1975 оной декабриин 1-нэй мэдээн (Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр).

Аймагууд	Мяхан	Һүн	Үндэгэн	Ноохон
Баргажанай	89	92	—	101
Баунтын	82	95	—	—
Бэшүүрэй	88	93	107	113
Зэдын	78	88	94	100,2
Яруунын	91	90	—	108
Загарайн	84	95	3 дахин	110
Захааминай	95	94	—	105
Кабанскын	85	95	100,6	—
Хэжэнгын	83	95	—	100,4
Хурамхаанай	85	95	—	103
Хяагтын	86	96	100,8	101
Мухар-Шэбэрэй	75	93	179	108
Ахын	100	107	—	113
Прибайкалиин	88	98	—	—
Хойто-Байгалай	77	107	—	—
Сэлэнгын	93	90	37	99,5
Улаан-Үдын	96	90	96	103
Хориин	96	98	91	110
Республика бүхыдөө	88	93	95	105

СОВЕТ КОНСТИТУЦИИН НАРАН ДОРО

СОЦИАЛИС ДЕМОКРАТИИН ҺАЙНДЭР

И. ЧЕРНЯКОВ, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь

Совет хүнүүд Совет Конституциин һайндэрые энэ жэл ажалай, политическэ ехэ дэбжэлтын оршон байдалда, партиин ээлжээтэ XXV съездын улам дүтэлжэ байhан үедэ угтана.

Манай арадай эршэ зоригтойгоор ажаллаhанай, Коммунис партиин, тэрээнэй ленинскэ Центральна Комитедэй залиршагүй ажал-ябуулгын ашаар үнгэржэ байгаа табан жэлэй туршада коммунис байгуулалтын бүхы участогуудта асари ехэ амжалта туйлагдаа. Социалис экономико хүсэн түгэсөөр хүгжөө, совет хүнүүдэй ажана байдал улам hайжараа, совет обществын морально - политическэ нэгэдэл улам бэхижээ. Эб найрамдал бэхижүүлхэ талаар элитэ ехэ амжалта туйлагдаа.

Ороноймнай ажалшад асари ехэ туйлалтануудаа социалис байгуулалтын гүн гүнзэгы демократическа хубилалтануудтай сэхэ холбоно.

Социалис демократи хуудал хуурмаг буржуазна демократида орходоо тад ондоо илгаатай. Юуб гэхэдэ, социалис демократи арадай засаг баримталдаг шуу. Совет Социалис Республикануудай Союз хадаа хүдэлмэришэн таряашанай социалис гүрэн мүн. СССР-тэхи бүхы засаг ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй үмэнэ хото, хүдөөгэй ажалшадай мэдэлдэ байдаг гэжэ СССР-эй Конституци дотор хэлэгдэнхэй.

Социалис демократиин онсо өөрэ, булюу шэнжэнь юун бэ гэхэдэ, тэрэ хадаа хүнэй эрхэ хангаха тухай юрэ мэдээсэдэг бэшэ, харин бодото дээрэнь тэрэниие олгон хангадаг байна.

Совет хүн өөрынгөө газар дайдын, хуби заланайнгаа эзэн боложо, ажалгүйдэхэеэ, дарлуулхаяа, политическэ, национальна талаараа газаашалуулхаяа болёо, үхибүүдэйнгээ ерээдүйн түлөө hанаагаа зобохо үндэhэгүй болонхой. Совет хүнэй нэрэ хүндэ, тэрээнэй эрхэ хадаа манай хууляар найдамтай хамгаалагдана.

Шэнэ общество байгуулжа, бүхы наци болон арадуудые аха дүү нэгэ бүлэ — совет арад болгон нэгэдүүлhэн түрэл Коммунис партия совет хүнүүд мүнөө үедэ илангаяа ехээр хүндэлнэ, үнэн шүтэнги байhанаа мэдүүлнэ.

Эрхэ сүлөөтэ хүнүүдэй ажал хүдэлмэри Совет орониие хүсэн түгэс экономическа, научно-техническэ гүрэн болгоо.

Манай республика хадаа ленинскэ национальна политикын, совет демократиин мандажа байhые, Совет Конституциин гол хуули ёhонуудай бодото дээрэ бэелүүлэгдэжэ байhые эли тодоор гэршэлэн харуулна.

Буряад ороной, мүн эндэ ажаhуудаг ажалшадай революциин урда тээ ямар байдалтай байhаниинь бүгэдэндэ мэдээжэ.

Совет байгуулалтын илан мандаhанай, парти болон гүрэнэй зүгhөө саг үргэлжэ анхарал хандуулhанай, ород арадай, мүн манай олонациональна Эхэ ороной бусадшье арадуудай зүгhөө үнэн зүрхэнhөө туhалhанай ашаар Буряад оромнай дунда зуун жэлэй үеын гээгдэнги байдалhаа социализмда сэхэ шэлжэн ороторoo асари ехэ алхам хэhэн байна. Буряад республикын мүнөө үедэ бүтээн гаргаhан валова продукциие 1923 онойхитой сасуулбал, 900 дахин дээшэлээ. Республикымнай 200 гаран промышленна предприяти самолет болон машинануудые, приборнууд болон оньhон хэрэгсэлнүүдые, автомобильна кранууд болон электромоторнуудые, цемент, шифер, элдэб янзын ой модоной зүйлнүүдые сонхын шэл, мебель, ноohон бүд, трикотаж, мяха, консервэ, мүн бусад олон продукци бүтээн гаргана.

Хүдөө ажахыда гүнзэгы хубилалта боложо, ажал хүдэлмэринь нилээд оньhожоруулагдаhан байна.

Буряад арадай ажабайдал, соёл культура танигдахаяа болитороо хубилаа. Соёл гэгээрэл, эрдэм наука, литература, искусство бүгэдэ арадай дунда үргэнөөр тараа. Республикымнай арадай ажахын бүхы hалбаринуудта олон тоото бэрхэ хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэд, интеллигенци урган гараа.

Республикымнай арадай ажахы юhэдэхи табан жэлэй туршада илангаяа түргөөр хүгжэhэн байна. Промышленна продукци наймаалха, мүн гол шухала зүйлнүүдые бүтээн гаргаха түсэб болзорhоо урид дүүргэгдээ. Түсэбhөө гадуур 107 миллион түхэригэй продукци наймаалагдаа.

Республикымнай промышленна ехэ ехэ предприятинууд: Сэлэнгын целлюлозно-картонно комбинат, хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг завод, Бага-Холбоолжоной нүүрhэнэй уурхай, Зэдын вольфрам-молибденэй шанаржуулгын фабрика эсэслэн баригдажа, шэнэлэгдэжэ ашаглалгада үгтөө.

Республикымнай газар дээрэ энэ зуун жэлэй эгээн ехэ барилга — Байтал-Амарай түмэр замай нэгэ хуби баригдажа байна. Энэ харгын барилгада бүхы оромнай хабаадалсана. Түүхэтэ түмэр харгын баригдажа дүүрэхэдэ, үргэн уужам тала дайда үндэhөөрөө хубилха, хэмжээлэшэгүй баялигынь ашаглагдажа, ороноймнай арадай ажахыда зорюулагдан хэрэглэгдэхэ юм.

Колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэд болон хүтэлбэрилэгшэд сагай уларилай хэды хүшэр хүндэ байгаашье haaнь, эршэ зоригтойгоор ажаллажа, хүдөө ажахын продуктнуудые абалгые, гүрэндэ худалдалгые нилээд дээшэлүүлжэ шадаа. Наймадахи табан жэлтэй сасуулбал, юhэдэхи табан жэлэй туршада гүрэндэ мяха худалдалга жэлдээ дунда зэргээр 42 процентээр hүн — 11 процентээр, ноohон — гурбанай нэгэ хубяар, үндэгэн — хоёр хахад дахинаар дээшэлхэ байна.

Нийтын үйлэдбэриин хэмжээнэй дээшэлhэн ушар ажалшадай ажана байдал hайжаруулха, соёл культура, эрдэм гэгээрэл, элүүрые хамгаалгые хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэhэн байна. Жэшээнь, республикын арадай ажахыда хүдэлэгшэдэй hарадаа абадаг салингай хэмжээн табан жэлэй дүрбэн жэл соо 25 процентээр нэмээ.

Республикымнай арадай ажахыда хүдэлдэг мянган хүн бүхэнэй 600 гараниинь дээдэ, дунда гү, али дүүргэгдээгүй дунда эрдэмтэй болонхой. Юрэнхы эрдэмэй hургуулинуудта 170 мянга шахуу hурагшад, 10 мянга шахуу хүбүүд, басагад мэргэжэл дээшэлүүлхэ училищинуудта hуралсана. Республикымнай 4 дээдэ hургуулида 45 мянга шахуу студентнэр эрдэмээ дээшэлүүлнэ.

Буряад ороноймнай ажалшад мүнөө үедэ үргэлжэдөө эрдэм номтой болонхой. 600 мянга гаран хүн зон библиотекэнүүдhээ саг үргэлжэ ном абажа уншана. Республикада ажаhуугшадай 80 гаран процентнь телевизонию дамжуулгануудые харана. Мүнөө үедэ 10 мянга шахуу врачнууд болон медицинскэ дунда мэргэжэлтэд ажалшадай элүүрые хамгаална. Олон мянган бүлэ болбосон түхэлтэй гэр байра абаа.

Экономико болон соёл культурын дэбжэлтые харуулhан тоо, баримтанууд ленинскэ национальна политикын жэшээлэшэгүй хүсэтэй байhые, социалис байгуулалтын илан мандаhые гэршэлнэ.

Ороноо хүтэлбэрилгэдэ, нийтын үйлэдбэриин хэрэгүүдые ударидалгада үргэн нийтэ ажалшадай олоорoo хабаадалга социалис демократиин шэнжэ шанарые гэршэлэн харуулдаг байна гэжэ Коммунис партимнай тайлбарилна. Дээрэ хэлэгдэhые ажалшадай депутадуудай Соведүүд үнэншэмэ тодоор гэршэлнэ, юуб гэхэдэ. Соведүүд хадаа манай байгуулалтын демократическа шэнжэ шанарые эли тодоор харуулна бшуу.

Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын Верховно Соведэй депутадуудай 46 процентнь хүдэлмэришэд, гурбанай нэгэ хубинь эхэнэрнүүд, 15 процентнь залуушуул болоно.

Нютагай Соведүүдтэ hунгагдаhан депутадуудай дунда 4.066 хүдэлмэришэд 47,6 процентыень, 1.065 колхознигууд 12,5 процентыень, 25 гаран процентыень залуушуул эзэлнэ. Нютагай Соведүүдтэ hунгагдаhан депутадуудай 3.818 хүниинь эхэнэрнүүд болоно. Эдэнэр нютагай Соведүүдтэ hунгагдаhан бүхы депутадуудай 44,7 процентнь юм.

Манай арад Совет конституциин hайндэр угтаха зуураа, Коммунис партияэ тойрон улам нягтаар жагсажа, бүхы хүсэ шадалаа, бэлиг шадабаряа, дүй дүршэлөө коммунис байгуулалтын хэрэгтэ зорюулхаар, партиингаа XXV съездые хүндэтэйгөөр угтахаар бэлэн байhанаа мэдүүлнэ.

«Үбгэн аба ба аша басаган хоёр». «Ажалай, дайнай ветеран аша басагантаяа» гэхэ мэтээр Доржи Самбуевай Хэжэнгэhээ эльгээhэн энэ фото-зурагые нэрлэхэдэ болоно. Алинииньшье зүб. Юуб гэхэдэ энэ hүүгшэ орден, медальнуудые сээжээрээ дүүрэн яларуулhан хүмнай нютаг нугадаа хүндэтэй хүүшанай коммунист Дашидондок Жимбиев гээшэ. Хажуудаханань илдамаар миhэрэн, эрхэлэн hүүгшань үнэхөөрөөшье ашань юм. Мүнөө Дашидондок Жимбиевич гүрэнэй тэдхэмжэдэ гарабашье, нигэжэ аша басагантаяа миил hуудаггүй. Түрэл Худанайнгаа совхозой Улааха-Аралай фермэдэ бригадираар хүдэлhөөр. Аша басаганиинь? Аша басаганиинь мүнөө үбгэн абаяа дахадаг ажалтай.

Врачшье, багшашье, инженершье болохом гэбэл, hанаhандаа хүрэхэ байна бшуу. Инмэл hайхан ерээдүйн түлөө хажууданьhүүгшэ үбгэ эсэгэнь үхэлтэ дайнда ошожо, дайсанаа даража, даагаа hүүлдэжэ ерээ, хожомынь эсэшэ сусашагүй ажал хэжэ, элбэг баян энэ ажана байдал дэлбэрүүлээ.

ЗОЛТОЙ, ЖАРГАЛТАЙБДИ

Мүнөө манай совет ороной эхэнэрнүүд тон ехэ золтой, жаргалтай болонхой. Манай Конституци эхэнэрнүүдтэ, оронойнгоо бүхы арад зонтой тон адли — хүдэлхэ, hураха, засаг түрын ямаршье зургаануудые хүтэлбэрилхөөр hунгагдаха — тэгшэ эрхэ үгэнхэй.

Хорин табан жэлэй туршада би hаалишанаар Хурамхаанай аймагай Дэрээнэй совхоздо хүдэлнэб. Түсэб даабаряа жэл бүри үлүүлэн дүүргэдэг гээшэб. Сугтаа хүдэлдэг нүхэдтөө ходо туhалжа, тэдэнhээн өөрөө дэмжэлгэ абажа ябадагби.

Минии хаба шадалаараа хэhэн ажалые нүхэдэйнгөө, гүрэн түрынгөө үнэтэйгөөр сэгнэжэ байхада ехэ хүхюу, баяртай ябагшаб. Намайе, буряад жиирэй эхэнэрые, КПСС-эй райкомой пленумэй гэшүүнээр, аймагай Соведэй депутадаар hунгаха, Ажалай Улаан тугай орденоор шагнаха гэжэ нэгэшье hанаагүйб. Ьаяхана боложо үнгэрhэн районно партийна конференци дээрэ областной партийна конференциин делегадаар hунгагдааб.

Манай hаалиин фермэ hү hааха табан жэлэйнгээ түсэб 4 жэл зургаа hарын туршада дүүргээ. Өөрынгөө табан жэлэй түсэб 3 жэл, таба hарын туршада дүүргээ hэм. Бидэнэр үнеэдhээнь түл абаха түсэбөө баhал жэл бүри дүүргэдэгбди. Жэшээлхэдэ, энэ жэл соо үнеэн бүриhөө 0,97 тугал абажа түлжүүлээбди.

Даалгагдаhан хэрэгтээ харюусалгатайгаар хандажа, ажал хүдэлмэридөө hайн амжалта туйладаг hаалишад манай фермэдэ олон. Тэдэ хэд бэ гэхэдэ, Р. П. Ринчинова, Е. Р. Бадмаева, Д. Ц. Дырчикова, С. Ц. Будаева болон бусад болоно.

Аймагай Соведэй депутадаар гурбадахяа hунгагдааб. Нютагайнгаа арад зоной этигэл, найдабари харюулхын түлөө бүхы хүсэ, шадалаа зорюулнаб. Депутадай бүлэгэй гэшүүн тула, совхозойнгоо ажал хүдэлмэреэр, ажалшадай hуудал байдалаар ходо hонирхожо, hунгагшадтаяа уулзажа, хөөрэлдэжэ байдагби.

Арад зоной, тэрэ тоодо малшадай hуудал, байдал бүри hайн болгохын түлөө манай Коммунис парти, советскэ правительство анхаралаа ехээр табина. Тэрээндэнь харюу болгон бүри hайнаар ажаллажа, партийнгаа XXV съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө манай hаалиин фермын хүдэлмэрилэгшэд шармайн оролдоно.

Е. ДАРМАЕВА,
Хурамхаанай аймагай Дэрээнэй совхозой hаалишан.

АРАД ЗОНОЙ АША ТУҺАДА

Ажалай бүтээсэ болон үйлэдбэриин ашаг үрые улам дээшэлүүлhэнэй ашаар совет арадай hуудал байдалые бүри hайжаруулжа, баян дэлгэр болгохо гэhэн зорилго КПСС-эй XXIV съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүд дотор хараалагданхай. Партиин энэ гол зорилгые бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар hүүлэй жэлнүүдтэ орон доторнай ехэ хүдэлмэри хэгдэhэн байна. Тиигэхэ зуураа арадай социальна тэдхэмжэ hайжаруулха асуудалда айхабтар ехэ анхарал хандуулагдана.

Манай ороной экономикын хүгжэхэтэй хамта социальна тэдхэмжэ бүри hайжарна, холын хараатай түсэбэй ёhоор саашадаа хүгжэжэ байнхай. Энээниие манай республикын байдал дээрэ эли тодоор хаража болоно. Хэрбээ 1956 ондо — гүрэнэй пенси болон тэдхэмжэ тухай шэнэ Хуулиин абтаhанай hүүлээр республика доторнай 31 мянган хүн пенси абадаг байгаа haa, мүнөө 87 мянга шахуу хүн гүрэнэй пенси абадаг болонхой.

Илангаяа юhэдэхи табан жэлэй туршада ехэ хубилалтанууд болоhон байна. Социальна тэдхэмжын талаар парти болон правительствын шухала хэмжээнүүдэй бэелүүлэгдэhэнэй ашаар Буряадай республикын 57 мянган бүлэ шэнээр пенси абаха болоhон, урид абадаг пенсинь нэмээгдэhэн байха юм. Үндэр наhатай болоhон хүдэлмэришэдэй, колхознигуудай, алба хаагшадай пенсиин хэмжээн 1971 ондо нэмээгдээ. Тиихэдэ колхозой гэшүүдэй пенси хүдэлмэришэд болон алба хаагшадайхитай адляар тоологдон гаргагдадаг боложо, пенсиинь хэмжээн нилээд ехэ болоhон юм.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1973 оной ноябриин 21-нэй Указай ёhоор нэгэдэхи группын инвалидуудай пенси 37 процентээр, хоёрдохи группын — 42 процентээр, тиихэдэ зарим пенсионернүүдэй болон тэжээдэг хүнөө алдаhан бүлэнэрэй пенси хоёр дахин ехэ болгогдоо hэн. Хамтадаа абадаг салин хүлhэнь бүлын хүн бүхэндэ хубаахада 50 түхэригhөө доошо байгаа haaнь, 8 наhа гүйсөөгүй үхибүүн бүриндэнь hара соо 12 түхэриг тэдхэмжэ үгэхэ тухай Хуули 1975 оной январиин 1-нээ хүсэндөө ороhон байна.

Гүрэнэй бюджедhээ жэл бүри социальна тэдхэмжэдэ ехэ мүнгэ зөөри hомологдодог болонхой. Хэрбээ 1956 ондо республика дотор социальна тэдхэмжэдэ оройдоо 5 миллион, 1971 ондо — 44 миллион түхэриг гаргашалагдаhан байгаа haa, **байгша ондо 60 миллион түхэригhөө үлүү болохоор хараалагдана.** Нимэ ехэ мүнгэ зөөриин социальна тэдхэмжэдэ гаргашалагдадаг болоhоной ушар шалтагааниинь юуб гэбэл, **нэгэдэхеэр,** пенсиин хэмжээн ехэ болгогдоо, **хоёрдохёор,** пенси абагшадай тоо олон болоо, **гурбадахяар, социальна тэдхэмжын эмхи зургаануудта саг үргэлжэ байдаг хүнүүд баhал олон болоhон байна.** 1970 ондо республика доторнай 120 мянган хүн гүрэнэй зүгhөө тэдхэмжэ абадаг байбал, 1975 ондо 131 мянгаhаа үлүү хүн абадаг болоо бшуу.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай болон ажалай ветерануудта, мүн ехэ наhатай болоhон хүнүүдтэ гүрэн түрэмнай айхабтар ехэ анхарал хандуулна. Һүүлэй 8 жэлэй туршада республика дотор инвалидуудай, үндэр наhатайшуулай байрлаха 6 интернат гэр баригдажа, **мүнөө тиимэ 7 гэр хүдэлнэ. Тэндэ байрладаг 1.385 хүн гүрэнэй гүйсэд тэдхэмжэдэ байдаг юм.** Интернат гэрнүүдэй дэргэдэ клубууд, медицинын пунктнууд, мастерскойнууд, хубсаhа угааха газар, столовонууд бии. Байрануудынь бултадаа халуун ууралаар дулаасуулагдана. Улаан-Үдын интернат гэртэ хүнүүдые, ашаа шэрэхэ лифт тодхогдонхой.

Инвалидуудай, ехэ наhатайшуулай байрладаг интернат гэрнүүдэй дэргэдэ хамhабариин ажахынууд эмхидхэгдэжэ, тэдэнэр хаhа шадалаараа хүдэлдэг байха юм. Тиигэжэ газар таряалангай, мал ажалай ехэхэн продуктнууд абтажа, гүрэнhөө үгтэдэг эдеэ хоолой зүйлнүүдтэ нилээд нэмэри болодог байна.

Интернат гэрнүүдэй комнато бүхэндэ 1—2 хүн байрладаг гуримтай. Тиихэдэ инвалидууд, ехэ наhатайшуул гэр бүлөөрөө интернадуудта байрлажа, гүрэнэй тэдхэмжэдэ абтана. Тэдэниие али болохоор хангалга урданайхиhаа улам hайжараа. Интернат гэрнүүдтэ байрлаха дуратайшуул мүнөө бултадаа hайн байраар хангагданхай.

Коммунис парти, Советскэ правительство арад зоной элүүрые хамгаалха хэрэгтэ айхабтар ехэ анхарал хандуулна. Санаторно-медицинскэ эмхи зургаанууд олошороо. Арадай hуудал байдалай, мүн ажаллаха эрхэ байдалайнь hайжарhанай ашаар гэнтын осолдо орожо, инвалид болохо ушар hүүлэй үедэ эрид үсөөрөө. Хэрбээ 1958 ондо республика дотор хүдэлдэг 10 мянган хүнэй 145-иинь элдэб шалтагаанаар инвалид болошодог байгаа haa, энэ жэлдэ тэдэнэй тоо 35 болотороо үсөөрhэн байна.

Ажал тухай Хуулиин ёhоор инвалидуудые ажалда хабаадуулха хэрэг улам hайжаржа байна. Республикын промышленна, хүдөө ажахын предприятинуудта инвалидуудай ажаллаха hайн эрхэ байдал хангагдана, тэдэнэй хүдэлхэ тусхай газар түхеэрэгдэнэ. Тэрэнэй ашаар олонхи инвалидууд нийтэ-үйлэдбэриин ажалда хабаадуулагдана. Тиигэжэ инвалидууд өөhэдынгөө материальна хангасые hайжаруулна, урид хүдэлдэг газартаа ажаллаха аргатай болоно бшуу.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай инвалидууд парти болон правительствын, бүхы совет арадай үдэр бүриин анхаралда абтанхай. КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой ёhоор дайнай инвалидуудай, дайнда наhа барагшадай бүлынхидэй гэр байрын, электрын элшэ хүсэ хэрэглэhэнэй түлбэри 50 процент болотороо хүнгэлэгдөө. **Республикадамнай ажаhуудаг 3555 бүлэ тиимэ хүнгэлэлтэ абаа.** Дайнай инвалидууд түлөөhэгүй эм дом абадаг болоо, 2712 инвалидта городой транспортаар (таксиhаа бэшэ) түлбэригүйгөөр ябаха эрхэ үгтөө, 465 инвалид түлөөhэгүйгөөр «Запорожец» машина абаха эрхэтэй болоо. **Һүүлэй хэдыхэн жэл соо дайнай инвалидуудта 491 «Запорожец» машина, мотоортой 200 коляска үгтэhэн байна.**

Инвалидуудта түргөөр протез хэжэ үгэхэ хэрэг ехэ удхатай. Тиимэhээ энэ асуудал саг үргэлжэ анхаралда абтаhан байна. Улаан-Үдэ хотодо протезнүүдые хэдэг шэнэ предприяти байгша ондо ашаглалгада оруулагдаа. Тус предприяти мүнөө үеын түхеэрэлгээр хангагданхай. Предприятиин дэргэдэ 25 оротой стационар түхеэрэгдээ. Тиигэжэ протездэ хэрэгтэй хүнүүд тэрэнэйнгээ бэлэн болотор тэндэ түлөөhэгүйгөөр байрлаха аргатай болоhон байна. Протезнүүдые хэдэг предприятида нүүдэл мастерской бии. Тэрэнь хүдөө нютагуудаар ябажа, инвалидуудай протез заhабаридаг юм.

Урда сагта инвалидууд, ехэ наhатай болоhон ганса хүнүүд хүндэ хүшэр эрхэ байдалда байжа, хоолойгоо тэжээхын тула гуйраншалжа ябаха баатай болодог байгаа. Тиимэ саг манай орондо тэхэришэгүйгөөр ошоо. Имагтал Совет засагай ашаар тэдэнэр hайн hайхан байдалтай, бултантай адли ажаллаха, амарха эрхэтэй болоо. Тиимэ байдалтай болоhонойнгоо түлөө манай орондохи инвалидууд Коммунис партидаа, Советскэ правительстводаа гүн сэдьхэлэй баяр баясхалан хүргэжэ байдаг юм.

А. МАРКОВ.
Буряадай АССР-эй социальна тэдхэмжын министр.

«Хододоо наран байг лэ,
Хододоо эжым байг лэ,
Хододоо би байhуулби», — гэhэн дуунай аялга республикымнай нийслэл хото Улаан-Үдын Октябрьска районой «Теремок» гэжэ ясли-сад соо саг үргэлжэ зэдэлдэг. Энэншье гайхалгүй. Эндэл зол жаргалтай ерээдүйн үетэн ехэ замайнгаа үмэнэ эбтэй ээтэйгээр урган хүмүүжэнэ бшуу.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ээлжээтэ концертдээ хүүгэд бэлдэжэ байна. Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

Ажаллаад амархада аятай даа

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой ахалагша хонишон, Ленинэй, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденуудай кавалер Ольга Энхеевна Сангадиева зуун эхэ хониhоо 116,3 хурьга абажа, байгша ондо аймагай чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөө hэн. Колхозой правлени, партком тус отарын хүдэлмэрилэгшэдтэ түлөөhэгүй путевко барюулжа, аяншалагшадай поездоор Хара далайн эрье хүрэтэр ябажа, амаржа ерэхыень эльгээhэн байгаа. Тиин Ольга Энхеевна суг хүдэлдэг залуу басагад — Чимит-Ханда Занаева, Вера Цыренова, Дугарма Борбоева гэгшэдтээ холын аян замда ябажа, Эхэ оронойнгоо түүхэтэ хото городуудай хүгжэлтэтэй hарын туршада танилсажа ерэбэ ха юм.

Мүн хүршэ — Уланай колхозой ажалай түрүүшүүл — hаалишан, комсомол басаган Е. Цыренова, ажахын үнинэй тракторист О. Чимитцыренов, үбhэ ехээр хуряажа абаhан звеноводууд У. Гармаев, Р. Лубсанов гэгшэдэй ээлжээтэ амаралтадаа гарахадань, колхозойнь правлени, партком эдэнэртээ түлөөhэгүй путевко үгэжэ, «Байгал» поездоор аяншалгада hаяхан эльгээгээ.

— Совет Конституциин ашаар зол жаргалтай, ажаллаха, hуралсаха, амарха тэгшэ эрхэтэй болоhон бидэнэр, эхэнэр зон, бултантай адли зэргэ ябалсажа, коммунис байгуулалтын асари ехэ ажал хүдэлмэри дээрэ, арад зоной аша туhада өөhэдынгөө хубитые оруулалсаха пангин уялгатайбди. Тиимэhээ ажаллаад, ээлжээтэ амаралтаяа холуур ябажа үнгэргөөд байхадаа, Эхэ оронойнгоо улам hалбархын түлөө үшөө hайнаар, ульгам бэрхээр ажаллаха дуран хүрэдэг. Тиин бидэнэр, ажахын алишье hалбари дээрэ хүдэлжэ ябахадаа, Эхэ оронойнгоо эрхэтэн байhан хойноо, даажа абаhан ажалдаа ёhотойл эзэн байха пангин уялгатайбди, — гэжэ Ольга Сангадиева хөөрэнэ.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.
Баргажан.

ДОКУМЕНТНҮҮД ХӨӨРЭНЭ

Декабристнуудай буhалгаанай 150 жэлэй ойдо

Олон тоото түрүү үзэлтэн хаанта засагай шэрүүн хууляар Сибирь худар сүлэгдөө бэлэй. Манай Буряад нютагуудташье олон декабристнууд байрлаа hэн.

Эдэнэрэй 1825 оной декабриин 14-дэ Сенадай талмай дээрэ хэhэн буhалгаае, тэрээндэ хабаатай бүхы материалнуудые hайнаар мэдэжэ, ойлгожо абахын тулада декабристнуудта хабаатай архив шэнжэлхэ, олоннитэдэ хөөрэжэ үгэхэ ёhотойбди. Мүнөө республикын түбэй архивта бии эдэ документнүүдэй нэгэ хэдыень уншагшадай анхаралда дурадхая.

Нэршүүгэй рудникта хаалтада hуугшадай байра байдал тухай декабрист Е. П. Оболенскиин бэшэгhээ:

«...Бидэнэрые острог гэхэ гү, али ондоогоор хэлэхэдэ, түрмэдэ эльгээгээ hэн. Тэрэнь хүн бүхэндэ ами амяарнь хэhэн утаашаа хоёр, хажуу тээшээ нэгэ хахад аршам хэмжээтэй клеткэ. Бидэнэрые гансал хоолой үедэ, ажалда абаашахадаа, энээн сооhоо гаргагша бэлэй. Ажалаа газар доро, 70 гаран сажан доошоо буужа, хэдэг hэмди... Ажаллажа байхада, клеткэ соо байhанhaa долоон дээрэ hэн. Һайндэрэй болоходо ехэ зобогшо бэлэйбди. Клеткэ соо байхын аргагүй болодог. Гадна, бидэнэрые түрмын ноёд элдэб муу муухай үгэнүүдээр хараадаг hэн...».

• • •

Декабрист К. Торсон тухай тусхай списогүүдhээ.

1837 оной майн 11.

«Торсон Пётрой хүбүүн Константин, үг гарбалынь дворянуудhaa, 44 наhатай.

Танюуhаниинь: 2 аршам, 6 вершок үндэр бэетэй, үhэн ба шэгынь сагаан, нюдэниинь боро, зүүн гар дороо мэнгэтэй, бухэтэршэг, баруун хүлынь үбдэгhөө доохонуур, мүн уланъ шархатай юм.

Торсон капитан-лейтенант, Далайн уhан сэрэгэй министрэй адьютант байhан. Хаанииe алаха гэжэ мэдэжэ байгаад, буhалгаанда хабаадалсаhан. Хаанай захиралтаар 1826 оной июлиин 10-haa бүхы нэрэ зэргэеэ хаhагдажа, 20 жэлэй туршада ажал хэхээр сүлэгдэhэн... Һүүлээрнь 1835 оной декабриин 14-дэ хаанай указаар ажалhаа сүлөөлэгдэжэ, Сибирьтэ бүхы наhаараа ажаhууха гүүлэhэн юм.

Лютеран шажанда шүтэдэг. Гэр бүлэгүй».

3-дахи ротын командир Разгильдеев.

• • •

К. Торсоной Селенгинск байрлахаар ерэhэн тухай Дээдэ-Үдын округой начальнигта бэшэhэн Сэлэнгын городничын рапортhaa...

1837 оной майн 25.

«Эзэн хаанай дураар болон Эрхүүгэй губерниин начальнигай захиралтаар Агшаагай хэрэмhээ гүрэн түрын гэмтэн Торсониие Селенгинск хотодо ажаhуухыень хасаг урядник Власовта энэл hарын 21-дэ асаржа үгтэбэ...»

• • •

К. Торсониие хараха хэмжээнүүд тухай Селенгинскын городничида Эрхүүгэй гражданска губернаторай үгэhэн нюуса заабариhaa.

1837 оной июниин 9.

«...Торсоной хойноhоо заатагүй хараха хэмжээнүүд тухай:

...Сүлэгдэhэн зонуудтай, илангаяа hүүлэй үедэ Польшоhоо сүлэгдэhэн хүн зонтой холбоо барисаа тогтоолгохогүй, танил дүтэ болгохогүй.

Торсондо хүдөө ажахые эрхилхэ эрхэ олгогдоно. Тиимэhээ энэ хүн түрэл гаралhaa хэрэгтэй юумэнүүдые худалдажа абахын тулада түрүүлэн 2000 түхэриг абаха эрхэтэй. Удаань жэл бүхэндэ, мүнгэндэ хэрэгтэй болоо haaнь, 1000 түхэриг хэрэгтэйл болоhон сагтань хуби хубяарнь үгтэхэ ёhотой.

Энэ хүндэ таряа тариха, үбhэ сабшаха газарай хэрэгтэй болоо haaнь, хото городуудта дүтэ 15 десятина газар үгэхэ.

Гэр худалдажа абаха болоо haaнь гү, али шэнэ гэр барихаяа hанабалнь, минии зүбшөөл hураhанайнгаа hүүлээр, эрилтыень хангаха зэргэтэйт.

Торсон ажахын асуудалнуудаар Селенгинск хотоор ябаха эрхэтэй. Теэд тусхай зүбшөөлгүйгөөр тэрээнhээ саашаа ошохо ёhогүй...

Торсон буу зэбсэг абажа ябаха эрхэгүй.

Тэрээндэ, мүн өөрыншье хүндэ эльгээhэн мүнгэн, бэшэг болон бусад юумэнүүдые намда харуулхат. Нюуса бэшэгүүдые бэшэнэгүй гү гэжэ онсо адуулха, хараха хэрэгтэй.

Һара бүхэнэй hүүлээр Торсоной зан абари, хэжэ байhан ажал тухайнь дуулhынь намда мэдүүлжэ байгаарайгты...»

• • •

М. К. Кюхельбекерэй абари зан, эрхилдэг ажал тухайнь Читканай волостиин захиргаанай мэдээсэлhээ.

1854 оной ноябриин 23.

«Гүрэн түрын гэмтэн Михайло Кюхельбекер 54 наhатай, гэр бүлэгүй, үг гарбалынь дворянуудhaa, лейтенантаар сэрэгтэ алба хэhэн байна.

1831 онhoo хойшо сүлэгын ажалда хүдэлэнгүй байха эрхэтэй болоhон, тиин Баргажан хотодо байрлаhан. 1853 оной октябриин 12-то Читканай волостиин Шапенковское сэлеэндэ түбхинэхэ эрхэ олгогдоошье haa, Кюхельбекертэ Баргажанда ажаhууха эрхэнь хаhагдаагүй. Тиихэдэ декабрист гансал Дээдэ-Үдын земскэ исправнигай зүбшөөлоор ондоо тээшээ ошожо шадаха юм. Гэр шадарайнгаа болон таряашанай ажал эрхилнэ, хуулида хазагай абари зан гаргангүйгөөр, номгон даруугаар бэеэ абажа ябана».

• • •

М. Глебовэй абари зан ба хэдэг ажал тухайнь Ильинкын волостиин старостын 1850 оной май hарада бэшэhэн мэдүүлгэhээ.

1850 оной сентябриин 30.

«Глебов Николайн хүбүүн Михайло, үг гарбалаараа дворянуудhaa, гүрэн түрын гэмтэн, 1825 оной декабриин 14-нэй буhалгаанда хабаадалсаhан.

Зургаан жэлэй туршада сүлэгын ажал хэхээр, hүүлдэнь Сибирьтэ байрлахаар эльгээгдэhэн.

Номгон даруугаар бэеэ абажа ябана».

Волостиин староста.

М. Глебовтэ бэшэг болон мүнгэ тусхай саарhанда гарынь табюулжа барюулhан тухайгаа Ильинкын волостиин гулваагай Дээдэ-Үдын Земскэ суудтэ бэшэhэн нюуса мэдүүлгэhээ.

1850 оной июниин 15.

«Земскэ суудэй июниин 9-нэй 331-дэхи заабараар бэшэг болон 21 түхэриг 75 мүнгэн Михаил Глебовтэ июниин 15-да тусхай саарhанда гар табюулгатайгаар барюулагдажа, тэрэ тусхай саарhыень Земскэ суудтэ волостиин захиргаан эльгээжэ байна».

Инмэнүүд лэ hонирхолтой документнүүд бии.

Ю. ШЕРЕМЕТЬЕВА.
Буряадай АССР-эй түбэй архивай научна хүдэлмэрилэгшэ.

ЭРЭЛХЭГ ЗОРИГТОНОЙ БАРИХА АГУУ ЗАМ

Зүүн Сибириин болон Алас-Дурнын hажажа байhан бар тайгые hэтэлэн, Номгон океан тээшэ ошохо Байгал-Амарай түмэр замай барилга тухай бэшэжэ байhан хүн багахал hамшаа hаа, алдуу гаргажа магадгүй. 3200 километр утатай (Москвахаа Париж хүрэтэрхи зайhаа үлүү ехэ бшуу!) агуу замай барилга айхабтар үргэн дэлисэтэйгээр эрхилэгдэнэ. Тиимэhээ мүнөө тон зүб байhан тоо, баримтанууд үглөөдэр эсэслэн хуушархадаа ядахагүй ха юм.

Би hүүлэй жэлнүүдтэ орон доторхи олохон барилга хоёр нюдөөрөө хараа хүм, зүгөөр иимэ эршэтэ хүдэлөөе, иимэ хэмжээнэй дабшаса, сэхын хэлэхэдэ, үзөөгүйб. Мүнөөдэрэй асари ехэ экономическа проект эндэл бэелүүлэгдэжэ байна гэжэ лаблан хэлэхэ дүүрэн эрхэтэйб.

Түмэр замай барилгада хэдэн арбаад мянган хүн зон, оло мянган хүсэтэ ашаанай машинанууд, хэдэн зуун экскаваторнууд ба бульдозернууд, хүүргэ баридаг арба гаран тусхай оньhожоруулагдаhан бригаданууд, хорин табан барилга-хабсаралгын поезд, сантехническэ ба энерго-хабсаралгын поезднууд үдэр, hүнигүй шахуу хүдэлнэ. БАМ-ай барилгада хоёр-гурба хоноодхиходоо, эндэхи хүүеэн, нэрьеэндэ хүн бэлэхэнээр дадашадаг юм байна. Олон мянган мотоорнуудай хүнхинөөн огто замханагүй бшуу: далайн эрьедэ ажаhуудаг зон тэрэнэйнгээ хүүсэндэ эгээн иимээр hуршадаг ёhотой даа. МАЗ гү, али КРАЗ машинын ябаагүй харгы эндэ хоohон шэнги hанагдаха.

БАМ-ай барилгын эхилхын урда тээ, тэрэнэй зурын гараха замай оршон худархи газар дайда hайса шэнжэлэн үзэгдэhэн, үшарха hаалта, хаалтануудынь уридшалан боломжологдоо гэжэ эндэ ерэхэдээ абаhаар тобшолол хэхээр байна. Хэдэн тоо, баримта дурдая. БАМ-ай барилгын экономическа зоно хадаа дүн хамта миллион шахуу дүрбэлжэн километр талмайе эзэлхэ юм. Энэнь Франци, Великобритани болон Итали мэтын гүрэнүүдэй хамтын газар дайдын талмайтай хэмжээгээрээ адли шахуу. Эндэхи газар дайдые уридшалан шэнжэн тагналгада, түмэр замай проектые зохёолгодо ба барилгада 30 гаран министерство албан зургаанууд хабаадана. Эндэмнай эрдэмтэд барилгашадhаа олон юм гэжэ БАМ-айхид шоглодог зантай.

Хэды тиигэбэшье, БАМ-эй барилга хадаа олон лэ тайлбарилагдаа, тодорхойлогдоо, шэнжэлэгдээгүй талануудтай ааб даа.

Нэн түрүүн эндэхи уларилые абаад үзэе. Зундаа халууниинь тэсэшэгүй болодог (+45 градус), тиихэдэ үбэлдөө янгинама хүйтэн буужа, зарим газарта—60 градуста хүрэдэг шуу. Байгал-Амарай түмэр замай гараха дайдын ехэнхи хубида хурьhэниинь мүнхэ сэбдэг мүльhэн оёортой. Энэ зам тоогүй шахуу гэхээр олон хада уула, хангай дабаануудые гаталха зэргэтэй. Гадна, зарим хубидань газарай хүдэлсын саг үргэлжэ хэмжээн 10 балл болодог юм. Үшөө нэгэ тоо, баримта. Энэ зам дээрэ 3200 хүүргэ, бусад инженернэ тусхай түхеэрэлгэнүүд баригдаха ёhотой. Тиихэдээ километр бүхэндэ 1 хүүргэ гү, али барилга хүртэхэ жэшээтэй. Хойто-Муйска дабаан доогуур 15,3 километр, тиихэдэ Байгалай дабаан доогуур 6 километр утатай туннельнүүд малтагдаха байна.

Иимэ айхабтар хүшэр хүндэ эрхэ байдалтайшье hаань, юундэ тиихээ тинтэрээ энэ түмэр замые манай орон барихаар шиидээб гэhэн асуудалай гараха хуулита.

Үнэгүй түүхэй эдэй олдодог байhан үе саг бусалтагүй үнгэрөө. Ойро тойронhоо абтадаг ашагта малтамал, бусад шухаг зүйлнүүд мүнөө дууhаа, дууhаашьегүй hаа, эсэслэн ходоржо байна гэhэн тобшолол арсашагүй зүб. Тиимэhээ түүхэй эд, малтамал, хэбтэшэ бэдэржэ, холын хизаар руу нэбтэрэн орохо, тэдэнние эзэмдэн абаха саг тулаа гэжэ эрдэмтэд мүнөө тоолоно.

Сибириин элдэб районуудай баялигуудые ашаглаха олон тоото проектнүүдые зохёолгодо хабаадаhан Эрхүү хотын эрдэмтэн, географиин эрдэмэй кандидат, профессор Виктор Кротов БАМ-ай барилга тухай иигэжэ хөөрэнэ:

— Байгал-Амарай түмэр замай барилга хадаа манай Эхэ ороной газар дайда дээрэ үйлэдбэрииe тааруулан тараан, аша үрэ ехэтэйгээр хүгжөөхэ гэhэн политикын үргэлжэлэл мүн. Юуб гэхэдэ, энэ политикын ёhоор манай индустри баруун зүгhөө зүүн зүг худар хүгжэлтынгөө замаар дабшаха болоно. Алишье талаараа хүгжэнги Ураалhаа түрүүлэн Кузбасс, Новосибирск шадар ерэhэн түүхэтэй. Удаань электрын элшэ хүсөөр баян Ангара, Енисейн бассейн шадар хүгжэлтынь шэнэ шатые баясан үгтаа бди. Мүнөө үедэ Зүүн Сибириин, Приморьин ба Амар шадарай нютагуудай промышленна дэбжэлтын гэрэ болоо байнхайбди. Эндэхи баялигууд үнэхөөрөөл үльгэр домог соохидол шуу. Шулуу нүүрhэн, түмэрэй руда, зэд, олово, цинк, туулган...

Мүнөө үедэ түүхэтэ түмэр замай барилгада хэд хүдэлнэ гээшэб? БАМ-ай барилгашад барандаа шахуу ерүүл зон. Эндэ Москва, Ленинград, Киев, Тбилиси, Минск, Ташкент болон бусад ехэ ехэ хотонуудай түлөөлэгшэд бии. Зариманиинь Братска болон Усть-Илимскэ ГЭС-эй, тэрэшэлэн Красноярска ГЭС-эй барилгада хүдэлжэ, Сибириин шэрүүн уларилтай яhала үзэлсэhэн, хатуужаhаншье зон байна. Зүгөөр ехэнхинь иимэ эрхэ байдалтай түрүүшынхеэ ушараа. Би хэдэн арбаад барилгашадтай уулзааб, сэхэ руунь хөөрэлдөөб. Тэдэ барандаа — ахамад инженерhээ эхилээд, бульдозерой жолоошон хүрэтэрэө — агуу барилгынгаа түгэс хэмжээгээр хамаг юумэеэ сэгнэн шиидхэнэ, бодомжолон ябана гэжэ бахархан тэмдэглэлтэй. Бар тайгын гүндэ аhааhан түүдэгэй дэргэдэ сугларhан модошодшье, БАМ-ай гол хүтэлбэрилхы штабта зүблөөндэ хабаадагшадшье — хэн хэн гэшэгүй бүхы барилгынгаа шухалын шухала асуудалнууд тушаал ярилдана.

Хэдэн арбаад мянган эдир залуу үеын хүбүүд, басагад энэ гүн тайга соо эхилhэн барилга руу эрмэлзэнэ. Тэдээнтэйшье хөөрэлдэхэ ушар гараа. Олзо оршынь хаража, ехэ мүнгэнэй хойноhоо тэгүүлэгшэд тэдээн соо үгы гэжэ сэхэ хэлэхэ байнаб.

— Ехэ хэрэгтэ хабаадажа, шадал, зоригоо туршахам, — гэжэ вертоледой механик Николай Дерунов хэлэнэ.

— Тайга гээшэмнай хүгжэм шэнги юм байна, — гэжэ Ленинградай геолог Зоя Малышева мэдүүлнэ. — Тэрэнние шагнаха, шэнжэлхэ бүреэ, улам ехээр тайгадаа нэнгэн дурланаш. hалахаяа болиноош.

Эршэ түгэс, эрэлхэг зоримгой шиидхэбэринүүд, шэнэ ёhоор, зохёохы гуримаар хамаг асуудалда хандалга хадаа иимэ асари ехэ барилга амжалтатай эрхилэлгын гол нүхэсэл мүн болоно гэжэ БАМ-ай проектын ахамад инженер Михаил Рекс манда хөөрөө бэлэй. Эндэ, БАМ худар ябахадам, тэрэ хэлэhэн үгэнүүдынь ой ухаанhаам огто гараагүй. Зүб хэлээ! Юуб гэхэдэ, эндэ, БАМ-да, алхам бүхэндэ шахуу шэнэ, урдань үзэгдөөгүй туршалгануудые хэхэ, шиидхэбэринүүдые абаха ушар гарана бшуу.

Байгал-Амарай түмэр зам дээрэ 100 километр бүхэндэ ехэнүүд станцинууд, хүн зоной hуурин тосхон баригдаха юм гэжэ Эрхүүдэ байхадам намда мэдээсээ hэн. Тиин хүн зонгүй, хооhон шахуу байhан Сибириин энэ хубида наяад жэлэй турша соо хэдэн хотонууд бодохо болоно. Дүн хамта эндэ 200 гаран станци баригдаха юм. Транссибириин хоёрдохи түмэр замые (БАМ-ые заримдаа иигэжэ нэрлэдэг) имагтал Зүүн Сибирь болон Амар шадарай газар нютагуудые hэтэлэн гараhан зурууд утаhан гэжэ ойлгохо болоо hаа, тон буруу. Гол замhаа урагшаашье, хойшоошье түмэр замай утаhад hунаха юм. Тэдэнь ерээдүйдэ ашаглагдаха баян хэбтэшэнүүд худар ошохо харгы болоно бшуу.

Үшөө нэгэ шухала асуудал эндэ дурдая. БАМ-ай барилгашад тайгын ногоон зүhэ түхэл, ан, амитадые зангаарнь үлөөхые оролдохо уялгатай. Модоной отологдохо газарай картанууд мүнөөшье зохёогдонхой, саг үргэлжэ тэрэнь шэнэлэгдэн хубилгагдажа байха юм. Эндэхи гол мүрэнүүдтэ онсо анхарал хандуулагдана. Жэшээлхэдэ, би Гилюй мүрэнэй эрьедэ хүрэhэнби. Тэндэ уhаниинь гэжэ айхабтар сэбэр, тунга, hэрюун. Харья газартань наранай орохо хирэдэ хадринууд наадажа байха юм. Иимэнүүд гол, горхонууд угаа олон зааб даа. Тэдэниие сахин хамгаалха хэрэг РСФСР-эй Коммунальна ажахын академидэ даалгагданхай. Эдэ асуудалнуудые зүб тээшэнь шиидхэхэ зорилготой хэдэн экспедицинүүд хүдэлжэ эхилэнхэй.

* * *

Зүүн Сибириин, Алас-Дурна зүгэй гүн тайга соо асари ехэ барилга эршэмтэйгээр хэгдэжэ байна. Үдэр бүри, час бүхэндэ барилгашад элдэб олон, орёошье асуудалнуудые шиидхэхэ баатай болоно. Иимэ түүхэтэ барилгада хабаадажа бай hаараа үнэн зүрхэнhөө омогорходог совет шэнэ үеын хүнүүд ямаршье бэрхэшээл дабахаар зоригжонхой. Дабаханшье дамжаггүй.

Юрий ФЕДОРОВ.
АПН-эй тусхай корр.

МОДООР БҮТЭЭГДЭhЭН УРЛАЛНУУД

ЛИПЕЦК. Хохломагай угалзата уран зурагай «Липецкие узоры» фабрика залуу предприяти гэжэ тоологдодог. Богонихон сагай турша соо фабрикын коллектив ажаhуудалай болон гоёолтын 100 гаран ондоо зүйлнүүдые бүтээн гаргадаг болонхой. Тэдэниинь хүн зон дуратайгаар худалдан абана. Хохломагай бүтээлнүүдые Итали, Швеци, Чехословаки болон бусад олон оронууд худалдан абадаг байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: кофи уудаг набор.

ТАСС-ай фотохронико.

ЛАТВИИН ССР. Мебель бүтээдэг үйлэдбэриин «Рига» нэгэдэлдэ шухаг зүйлнүүдэй участок бии юм. Эндэ бүтээгдэhэн урлалнууд магазинуудта хэбтэжэ байдаггүй. Үндэр мэргэжэлтэдэй модоор бүтээhэн гоё hайхан табагууд, альбомууд, светильнигүүд, амhарта, хүнэй, элдэб амитадай дүрсэнүүд СССР-эй ВДНХ-гай шагналда нэгэнтэ бэшэ хүртэhэн байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Рига» нэгэдэлэй бүтээhэн шухаг зүйлнүүд.

ТАСС-ай фотохронико.

hУРАЛСАЛАА hАЙЖАРУУЛХА

hаяхан Зүүн Сибириин технологическа институтда «Студентнэрэй hуралсал hайжаруулха талаар институдай комсомолой комитедэй бэелүүлхэ зорилго тухай» гэhэн асуудалаар ВЛКСМ-эй комитедэй үргэдхэгдэhэн заседани болобо. Тэрээндэ группа бүхэнэй куратор, комсоргнууд хабаадалсажа, халуун хөөрэлдөөн болоhон байна.

Институдай комсомолой комитедэй секретарь Л. Бартунаев элидхэл соогоо hуралсалда ушардаг дутуу дундануудые усадхаха зорилгоор абтаха хэмжээ ябуулганууд дээрэ тодорхойгоор тогтоо.

Элидхэл тушаа институдай hуралсал-хүмүүжүүлгын секторэй түлөөлэгшэ В. Ревенская, машина бүтээлгын факультедэй комсомолой бюрогой секретарь С. Непомнящих гэгшэд, мүн эрхим группануудай староста, комсоргнууд үгэ хэлээ.

Удаань институдай проректор В. Н. Бильтриков hуралсалай хэмжээе эрид дээшэлүүлхэ арга тушаа hанамжаяа хэлээ.

Г. ХАНХАСАЕВ.

БАРИЛДААНАЙ КОВЁР УРИНА

Совет Конституциин үдэртэ зорюулагдажа, ВЛКСМ-эй Буряадай обкомой шанда хүртэхын түлөө дүрэ бүляалдаата барилдаагаар заншалта нээмэл мүрысөөн хоёр үдэрэй туршада Улаан-Үдэ хотодохи «Труд» бүлгэмэй Спортын байшан соо болохонь.

Буряадай АССР-эй, Усть-Ордын ба Агын Буряадай национальна округуудай суглуулагдамал команданууд мүрысэхэ байна.

Мүнөөдэр үглөөнэй 11 сагта эхилхэ заншалта наадан­да манай эрхим бэрхэ барилдаашад—СССР-эй спортын мастернууд Олег Алексеев, Геннадий Махутов, Валерий Иванов, Фёдор Махутов ба бусад хабаадаха юм.

Манай корр.

ТОБШОХОНООР

ЭХЭНЭРНҮҮДЭЙ дунда гарай бүмбэгөөр дэлхэйн чемпионат манай Эхэ ороной гурбан хото городто үнгэргэгдэжэ эхилбэ. Югославиин суглуулагдамал команда Даниин спортсменүүдтэй Ростов-на-Дону хотодо уулзахадаа, 16:9 тоотойгоор шүүhэн байгаа. Чехословакиин ба Японой суглуулагдамал команданууд Вильнюс хотодо уулзажа, hонирхолтой шанга наадан болобо. Эндэ Чехословакиин спортсменүүд илаба — 21:13. ГДР-эй ба СССР-эй эхэнэрнүүдэй суглуулагдамал команданууд Киевтэ наадахадаа, 10:10 тоотойгоор тэнсээ.

ШАТАРААР ороной түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Армениин ниислэл — Ереван хотын Шатаршадай түбэй байшан соо боложо байна. Гурбадахи турта Бронштейн —Клованиие, Гулько—Геллерые шүүгээ. Балашов — Ваганян, Полугаевский — Дорфман, Альбурт — Фурман гэгшэдэй уулзалга тэнсэлгээр дүүрэбэ. Бэшэ партинууд хойшолуулагдаа. Гурбан нааданай hүүлээр Полугаевский хоёр очкотой болоод, түрүүлжэ ябана.

«НУВЕЛЬ ДЕ МОСКУ» гэжэ газетын шанда хүртэхын түлөө фигуристнуудай уласхоорондын заншалта мүрысөөн Москвада боложо дүүрэбэ. Фигурна hолжоролгоор Москвагай түлөөлэгшэд Надежда Горшкова, Евгений Шеваловский гэгшэд эрхимлээ. Мүльhэн дээрэ хатар наадалгаар дэлхэйн табадугаар чемпионууд Людмила Пахомова, Александр Горшков гэгшэд бултанhаа hайн дүн харуулжа, илаhан байна. Эрэшүүлэй дунда Европын чемпион болоhон Владимир Ковалев эндэ илаба. Ленинградай түлөөлэгшэ Юрий Овчинников, Москвагай спортсмен Константин Кокора гэгшэд удаадахи hууринуудта гараа.

Эхэнэрнүүдэй дунда ганса-гансаараа hолжоролгоор угаа hонирхолтой, хүлеэгдээгүй шанга тэмсэл болобо. Эндэ Москва хотын 704-дэхи дунда hургуулиин 6-дахи классай hурагша 12-той Лена Водорезова 177,68 балл абажа, эрхимлэhэн байна. Тэрэ 18 эхэнэрэй дундаhаа эрхимлэжэ гараа. Суута тренер Станислав Жук тэрэниие hурган хүмүүжүүлдэг юм. Лена найдамтай hайнаар hолжорходоо, гоё hайхан техникэ, орёо мэргэжэл шадабари харуулhан байна. Ленын эхэ — гимнастка, эсэгэнь баскетболист юм. Олон оронуудай чемпион эхэнэрнүүд булигдашаhан байна. Энэ илалтань Лена Водорезовагай спортын ехэ замай эхин болохо байhаниинь дамжаггүй.

Манай эрхим бэрхэ фигуристнууд декабрь hарын hүүл багаар Ригэдэ сугларжа, бүхэсоюзна мүрысөөндэ дүршэл шадабаряа харуулха юм.

«ИЗВЕСТИЯ» газетын шанда хүртэхын түлөө шайбатай хоккейгээр мүрысөөн hаяар Москвада эхилхэнь. СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ 25 эрхим бэрхэ хоккеист уригдаа. Вратарьнууд — Третьяк, Зингер, Сидельников, хамгаалагшад — Лутченко, Гусев, Цыганков, Васильев, Ляпкин, Коротков, Федоров, Бабинов, Кузнецов, добтологшод — Михайлов, Петров, Харламов, Жлуктов, Шалимов, Шадрин, Якушев, Голиков, Бальдерис, Лебедев, Анисин, Бодунов, Мальцев гэгшэд эдэнэй дунда ороно.

(ТАСС).

ХИЛЫН СААНАhАА

ТЕЛЕФОН ТЕЛЕГРАФ РАДИО

УЛААН-БААТАР

МНРП-гэй ЦК-гай ПЛЕНУМ

ТАСС

Монголой Арадай-революционно партиин Центральна Комитедэй X пленум декабриин 3-да эндэ болобо.

МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, МНР-эй гүрэнэй түсэблэлгын комиссиин түрүүлэгшэ Д. Содномой хэhэн «МНР-эй арадай ажахые 1976 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай», МНР-эй финансын министр Ц. Моломой хэhэн «МНР-эй 1976 оной гүрэнэй бюджет тухай» элидхэлнүүдые пленум шагнаад, эдэ асуудалнуудаар зохихо тогтоол баталан абаба.

МНРП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Ю. Цеденбал пленум дээрэ дэлгэрэнгы үгэ хэлээ.

МНРП-гэй ээлжээтэ XVII съездые 1976 оной июниин 14-дэ зарлаха гэhэн тогтоол пленум абаhан байна.

ЛИССАБОН

ПОРТУГАЛИДАХИ БАЙДАЛ

ТАСС

Лиссабоной сэрэгэй округой газар дайда дээрэхи онсо байдал декабриин 2-ой үглөөгүүр болюулагдаба гээд Португалиин президент Ф. да Кошта Гомеш радио ба телевиденеэр үгэ хэлэхэдээ соносхоо. Орон дотороо аалин намдуу байдал тогтоохын тула бүхы хүсэеэ элсүүлхыень тэрэ португалиинхидые уряалhан байна.

Онсо байдалые болюулhан ушар ороной түрүү үзэлтэй ба демократическа олониитын, зүүнэй үзэлтэй политическэ партинуудай, тэрэ тоодо Португалиин Компартиин демократическа эрхэ сүлөө ба хүн зоной эрхэнүүдые hэргээхэ гэhэн эрилтэнүүдтэнь харюусана.

Гүрэнэй толгойлогшо Португалиин политическэ партинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй декабриин 1-дэ Президентын ордон соо уулзажа хөөрэлдэбэ. Президент Кошта Гомеш Коммунис, социалис ба арадай-демократическа партинуудай генеральна секретарьнартай уулзажа, хөөрэлдэhэн байна гээд мэдээсэгдэнэ.

Лиссабоной хэблэлэй мэдээсэhэнэй ёhоор, ойрын үдэрнүүдтэ нэгэшье жагсаал үнгэргэхэгүйн тула шухала хэмжээнүүдые абаха уряатайгаар Кошта Гомеш Португалиин политическэ бүхы партинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ хандаhан байна.

Эдэ партинуудай эдэбхитэд, эдэнэй тала баригшад өөhэдтэнь бии байhан зэбсэг хэрэгсэлнүүдые, радиопередатчигуудые hайн дураараа тушаахадань нүлөөлхые президент политическэ бүхы партинуудай хүтэлбэриие уряалба.

Коммунис партиин залан сэхээр тэмсэлээ үргэлжэлүүлдэг политическэ аргаар иимэ оршон байдалые гуримшуулха шухала байна.

Саг зуурын зургаадахи правительство ажал ябуулгаяа hэргээбэ.

«Португалиин телевидениин ниитын предприяти» байгуулагдаба. Энэ тогтоолой үндэhөөр гүрэн түрэ ороной радио ба телевизионно станцинуудай ажал ябуулганууды, тэрэ тоодо программануудайнь удха шанарые бүрин хинаха аргатай болобо.

«Эспресу», «Темпу», «Жорнал» газетэнүүд, Компартиин орган — «Аванте», соцпартиин орган — «Португал сосналиста» гэжэ газетэнүүд гаража эхилбэ.

ПЕКИН

ШАХАРДУУ БАЙДАЛ hУЛАРУУЛГЫЕ БУРУУШААНА

ТАСС

США-гай президент Дж. Фордын албанай хэрэгээр КНР-тэ ерэhэндэ зорюулагдажа, эндэ үнгэргэгдэhэн уулзалгын үедэ гүрэнэй Соведэй премьерэй орлогшо Дэн Сяо-пин үгэ хэлэхэдээ, уласхоорондын шахардуу байдал hулаоруулгада, Советскэ Союзай бэелүүлдэг эб найрамдалта гадаадын политикада зүрюу харша мэдүүлгэ хэhэн байна. Тодорхойлон хэлэхэдэ, «дайнай дүлэн соробхилхо туйлдаа хүрэжэ байна» гэжэ баталаад, «эб найрамдал тухай бодолые урин-тарин гэтэр үгы хэхэ шухала» гэжэ уряалhан байна. Энээнтэй дашарамдуулан, «гүнзэгы нүхэ hүбэнүүдые малтаха», «ороohо таряагаа ехээр нөөсэлхэ» шухала гэhэн маоис номнолые үшөө дахин дабтаhан байха юм.

Аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ Европын зүблөөнэй Хельсинкидэ амжалтатайгаар дүүрэhэнэй hүүлээр Европо түбидэхи политическэ байдалай илангаяа hайжарhан ушар Пекинэй хүтэлбэрилэгшэдэй hанааень зобооно, зүрхэ сэдьхэлыень хүдэлгэнэ гэжэ гүрэнэй Соведэй премьерэй орлогшын хэлэhэн үгэhөө элирнэ. Уласхоорондын шахардуу байдал hулааруулгые буруушааха гэhэн hэдэлгэ гаргахадаа, имагтал Европо түби «шанга тулалдаанай стратегическэ түб болоно», тиимэhээ «дэлхэйн шэнэ дайн эндэhээ соробхилхо байха» гэжэ Дэн Сяо-пин баталба.

Советскэ Союзда зүрюу харша хардалга гүрдэлгэнүүдые Дэн Сяо-пин хэжэ үргэлжэлүүлхэдээ, СССР хадаа «дайнай эгээл аюултай гуламта» болоно гэжэ нэрлэн, энээнтэй тэмсэхын тула «бүхы хүсэнүүд» нэгэдэхэ зэргэтэй гэжэ уряалhан байха юм. США-гай ба СССР-эй хоорондохи харилсаае hайжаруулга хадаа американ буруу политика болоно гэжэ Дэн Сяо-пин мэдүүлээ. Гэхэ зуура, маоис Хитад США-тай холбоо барисаагаа улам бата болгохо ёhотой гэжэ тэмдэглэhэн байна.

Үнгэрhэн жэлнүүдтэ уласхоорондын оршон байдалда ехэ хубилалтанууд болоо гэжэ Дж. Форд харюугай үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ. Бүмбэрсэг дэлхэй бидэниие бултыемнай аюул түбэгэй урда табиhан юм. Тиин иимэ байдалhаа гараха арга мүн лэ олгоhон байна. Холбоото Штадууд аюулта байдалые зайсуулан сарахые оролдоно.

Президентын баталhанай ёhоор, «мүноонэй оршон байдал хүсэ шадалаа улам эршэдхэхэ, hэримжэтэй, бата байха эрилтэ табина».

Дж. Фордтой Хитад соогуур хамта ябалсаhан американ журналистнууд Дэн Сяо-пинэй хэлэhэн үгэдэ дураа гутаhан байна. Энэ үгэнь айхабтар шашаг шаляа, шахардуу байдал hулааруулха гэhэн политикада харша байгаа гэжэ тэмдэглэнэ. Тиин США-гай президент энэ үгэтэй танилсаад байхадаа, Хитадай түлөөлэгшын хэлэhэн үгэдэ сэхэ шууд харюу үгэхын тула олон юумэн тухай бодомжолhон байна гэжэ баталнад.

УНШАГТЫ, hонирхохол байхат

ПЛАСТИЧЕСКА ОПЕРАЦИ ХААНАhАА УНГИТАЙБ?

ПЛАСТИЧЕСКА ОПЕРАЦИ түрүүлэн хэгшэд боложо, түүхэдэ орохо байhан тухайдаа дундуур зуун жэлнүүдэй үеын Энэдхэг ороной махараджнууд, султанууд мэдэжэ шадаха байгаа гү? Элдэб гэмтэ хэрэгүүдэйнь түлөө ямар хэhээлтэ үгэхэ байhан тухайдаа хэрээгы шэрүүн абари зантай зонхилогшод олон таба юумэн тухай бодомжолдоггүй байгаа: олонхи ушарта гэмтэдэй хамарыень гү ,али шэхыень таhа сабшажархидаг hэн. Урдынгаа түхэл шарайе тэхэрюулэн бусаахые хүсэгшэд эдэнэй дунда олон байдаг hааб даа. Майсурска дайнай үедэ султан Типу Ханда плендэ абтаhан нэгэ солдат иимэ хүнүүдэй тоодо ороhон юм. Тэрэнэй хамарыень таhа сабшажархиhан байгаа. Зүгөөр уданьшегүй тэрэ болотор мэдээжэ бэшэ байhан маратхска хирург өөрынхиhөөнь юугээршье илгаагүй шэнэ хамар тэрээндэ hуулгажа табихые шиидээ hэн. Духынь арhанhаа зурагарханаар абажа, энэ хоморой шухаг операци хэхэ үедэ Англиин хоёр врач хажуудань байлсаhан юм ха. Энэ операциин яажа хэгдэhэн тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэгдэhэн статья Лондоной журналда толилогдоо hэн. Энэнь Лондоной гуша наhатай хирург Карпьюе hонирхуулhан байгаа. Тэрэ иимэ операци хэлгые наринаар шэнжэлээд, 1814 оной октябрь hарада Европодо түрүүшын пластическа операци хээ бэлэй.

ЭРТЭ УРДЫН ШУБУУНАЙ НЮУСА

НАРhАН ТУЖА соогуур сарhан бударба. Угалза шэрэгдэhэн сагаан хүнжэл дээрэ удабашьгүй ноб ногоохон зүүнүүд шааглашаха. Хура үбэлэй тэжээлдэ орожо, модоной шэлбэhээр хоолложо эхилбэ гээшэ.

Эртэ урда сагhаа хойшо холын Хойто зүгтэ амидардаг энэ шубуун мамонтын сасуутан гэжэ тоологдодог юм. Ольбо унахатай хамта, энэ шубуун шэлбэhээр хоолложо эхилээд. хабар болотор амидардаг байна. Сэхыень хэлэхэдэ, энэмнай шэмэгүй тэжээл гээшэ ааб даа. Гэбэшье 40 градус хүйтэншье хирада аймшагтай бэшэ. Хаанаhаа эдэнэр иимэ ехэ ильhа абана гээшэб?

Вологодско областиин Дарвинай нэрэмжэтэ гүрэнэй заповедник соо эмхидхэгдэн байгуулагдаhан хирын дэлхэй дээрэхи ори ганса фермэдэ туршалга хэгдэбэ. Модоной шэлбэhээр хооллуулаагүй шубуудай дунда ямаршье танигдаагүй үбшэн hүжэгэн дэлгэржэ захалhан байгаа. Тиихэдэнь заповеднигэй хүдэлмэрилэгшэд энээнэй нюуса элирүүлхые шиидэн, хурануудай хойноhоо адаглажа захалба. Элирүүлэн гэхэдэнь, тэрэнэй бэедэ байдаг микроб энэ шубуу айхабтар шэрхи, үбшэн тахалда даагдасагүй болгодог байгаа бшуу. Энэ микроб жэжэ болгогдоhон шэлбэhээр хоолложо, тэрэниие белогууд, өөхэн. углеводууд болгодог байба. Тиимэhээ энэ микроб үбэлдөө хуранuудай эрхим hайн тэжээл болоно.

Мүнөө эрдэмтэд микроорганизмые саашадань шэнжэлэн, тэрэниие дальбараанууддтань дамжуулан тариха арга бэдэржэ байнхай.

ХАЛУУН УhАН ХУДАЛДАГДАНА

ИСЛАНДИ халуун уhаар элбэг баян юм: халуун гейзернүүд, аршаан булагууд газарай гүн дундаhаа сорголжо хаяжа байдаг. Халуун уhа худалдажа абахыень Исландиин засагаархид Финляндида, Швецидэ, США-да дурадхаhан байна. Уhаниинь 80-hаа 130 градус халуун юм. Ороной ниислэл — Рейкьявик хото, ороной хүн зониие шэнэ ургасын овощоор түхэреэн жэл соо хангадаг теплицэнүүд иимэ уhаар дулаасуулагдадаг.

Жэл соо оронойнгоо баруун районуудые Исландиин халуун уhаар хангахаяа 15—20 миллион тонно уhа зөөхын тула тусхай корабль зохёон бүтээхые Швецидэ бодомжолжо байнхай

(ТАСС).

«СПОРТЛОТОГОЙ», «СПОРТЛОТО-2-ой» ТИРАЖАЙ ДҮНГҮҮД

«Спортлотогой», «Спортлото-2-ой» декабриин 3-да Москвада үнгэргэгдэhэн 46-дахи тиражай дүнгүүд иимэ:

«Спортлото»: 6 (баскетбол), 27 (мотоспорт), 39 (слалом), 40 (аяншалга), 41 (теннис), 45 (футбол);

«Спортлото-2»: 20 (байдарка ба каноэгээр hэлюурдэлгэ), 21 (мори урилдаан), 26 (мотобол), 27 (мотоспорт), 35 (спидвей), 47 (бүмбэгэтэй хоккей).

(ТАСС).

(Газетымнай удаадахи номер декабриин 7-до гараха).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Бүгэдэ арадай засаг» — түрүү бэшэг. «Амгалан байдалай, зохёон байгуулхы ажалай түсэбүүд» — СССР-эй юhэдэхи зарлалай Верховно Соведэй дүрбэдэхи сессиин тоосоон.

Хоёрдохи хуудаhанда. Партийна ажабайдал: түрүү дүй дүршэл «Олондо мэдээсэхэ оншо арга» — А. Бадиевай статья.

Гурбадахи хуудаhанда. «Амгалан байдалай, зохёон байгуулхы ажалай түсэбүүд» — СССР-эй юhэдэхи зарлалай Верховно Соведэй дүрбэдэхи сессиин материалнууд. «Правда Бурятии» газетын шалгалтын материал. «Коммунистын хүлгөөтэ ажабайдал» — А. Кузьминай статья. «Колхозой музей» — фото-мэдээсэл.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. «Бидэниие хүлеэн абагты...» — Н. Томинагай статья. Залуу хүдэлмэрншэ халаан тухай очеркын конкурсын дүримүүд. Хилын саана.

СЭНХИР ЭКРАН

ПЯТНИЦА, 5

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 10.00 — Шэнэ hонин. 10.10 — «Мүнөөдэр — СССР-эй Конституциин үдэр». 10.40 — «Совет поэдүүдэй шүлэгүүд» (үнгэтэ). 10.55—«Совет ороной хүнүүд». «Коммунист» — уран hайханай фильм. 12.55 — Хоккей. «Химик» (Воскресенск) — ЦСКА. 13.30 — Забhарлалга. 13.40 — «Циркын аренэ дээрэ» (үнгэтэ). 14.25 — «Спасибо», «Прометей» — мультфильмнүүд. 14.55 — «Ягаан сэсэг». Сочидо болоhон дуунай уласхоорондын залуушуулай фестивальда хабаадагшадай концерт (үнгэтэ). 16.55 — Совет поэдүүдэй шүлэгүүд. 17.10 — «Это сладкое слово — свобода» — уран hайханай фильм (1-дэхи сери, үнгэтэ). 18.30 — «Время». 19.00 — «Мүнөөдэр — СССР-эй Конституциин үдэр». 19.30 — Забhарлалга. 19.40 — «Зэя мүрэнэй гэрэл» (2-дохи дамжуулга, үнгэтэ). 20.10 — «Циркын аренэ дээрэ» (үнгэтэ). 21.00 — Шэнэ hонин. 21.20 — «Коммунист» — кинофильм. 23.20 — Забhарлалга. 23.30 — Симфоническэ хүгжэмэй концерт. 24.00 — «Время».

СУББОТО, 6

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 10.00 — Шэнэ hонин. 10.10—«Партиин хүбүүн» — баримтата фильм. 11.15 — «Хүгжэмтэ дамжуулга». Паганини. Лист, Шуман, Чайковский, Прокофьев гэгшэдэй фортепианын зохёолнуудые уласхоорондын конкурснуудай лауреат Д. Алексеев гүйсэдхэнэ (үнгэтэ). 12.00 — «Уран шүлэг». А. Плещеев. Түрэhөөр 150 жэлэйнь ойдо (үнгэтэ). 12.30 — «Үхибүүдтэ ан амитад тухай» (үнгэтэ). 13.00 — «Үглөөнэй почто» — хүгжэмтэ дамжуулга үнгэтэ). 13.30 — Забhарлалга. 13.40 — «Зураг бүхэндэ — наран» (үнгэтэ). 13.55 — «Танда, түрэлхидтэ». 14.25 — «Элүүр энхэ байлга» (үнгэтэ). 15.45 — «Очевидное— невероятное». 16.45 — Политическэ шэнжэлэгшэ Ю. А. Жуков асуудалнуудта харюусана (үнгэтэ). 17.30 — «Это сладкое слово — свобода» (2-дохи сери, үнгэтэ). 18.30 — «Время». 19.00 — Хоккей. «Спартак» — СКА (Ленинград). 21.15 — Шэнэ hонин. 21.35 — «Хүгжэмэй hонин» (үнгэтэ). 22.05 — «К нам прилетают птицы» — уран hайханай фильм (Болгари). 23.20 — Забhарлалга. 23.30 — «Байгаали ба хүн» (үнгэтэ). 24.00 «Время». 00.30 — «Москвагай концертын залнуудаар».

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

□ Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-03691. Заказ № 01598.